

Förhandlingarna leddes till en början av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Mervärdeskatten

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 62 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:169 med förslag till lag om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt jämte motioner.

I propositionen 1974:169 hade Kungl. Maj:t (finansdepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt.

I propositionen hade föreslagits att de bestämmelser i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt, som gällde på fastighetsområdet, anpassades till det civilrättsliga fastighetsbegreppet. Vidare hade föreslagits vissa smärre ändringar i fråga om den reducerade mervärdeskatt som utgick på bl. a. byggnadsarbeten och vissa ändringar i gällande besluts- och besvärregler. Förslagen i sistnämnda delar innebar bl. a. att länsstyrelserna gavs viss möjlighet att på eget initiativ meddela slutliga beslut om fastställelse av skatt och att vissa besvärssärenden som hitills prövats av Kungl. Maj:t skulle prövas av riksskatteverket.

I detta sammanhang hade behandlats de vid riksdagens början väckta motionerna

1974:76 av herr Jonasson m. fl. (c),

1974:101 av herr Berndtson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen beslutade

A. att 8 § förordningen (1968:430) om mervärdeskatt skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse.

B. att hos regeringen begära tillämpningsföreskrifter rörande befrielse från mervärdeskatt för periodisk publikation i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:266 av fru Anér m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen beslutade att även miljövårdande ändamål skulle införas i 8 § 6) mervärdeskatteförordningen som grund för mervärdeskattebefrielse för periodisk publikation.

1974:365 av herr Börjesson i Falköping (c).

Torsdagen den
12 december 1974

Mervärdeskatten

1974:373 av fru Swartz (fp) och fröken Hörlén (fp),

1974:621 av herr Nordstrandh m. fl. (m, c, fp),

1974:630 av herr Träff m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen beslutade att enskilda företag i samband med kommunal upphandling befriades från skatteplikt i fråga om mervärdeskatt i de fall offentliga företag – som konkurrerade eller kunde konkurrera vid upphandlingen – var befriade från sådan skatt,

1974:943 av fru Hambræus (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade att tidningar och tidskrifter, som utgavs av ideella sammanslutningar för att främja miljövard, skulle undantas från mervärdeskatt,

1974:947 av herr Komstedt (m),

1974:952 av herr Nordgren m. fl. (m, c, fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade sådan ändring i mervärdeskatteförordningen att näringsverksamhet i mervärdeskattehänseende behandlades lika oavsett om verksamheten bedrevs i kommunal, statlig eller enskild regi samt

1974:1207 av herr Börjesson i Glömminge (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde skyndsamt utredning rörande frågan om skyldigheten för stat och kommun att erlagga mervärdeskatt.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1974:169 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt med de ändringar att 14 och 36 §§ samt anvisningarna till 7 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande förtydliganden av lagtexten i 14 § och anvisningarna till 7 § samt en konsekvensändring i 36 §,

2. att riksdagen skulle avslå följande motioner

1. motionen 1974:76
2. motionen 1974:101
3. motionen 1974:266
4. motionen 1974:365
5. motionen 1974:373
6. motionen 1974:621
7. motionen 1974:630
8. motionen 1974:943
9. motionen 1974:947
10. motionen 1974:952
11. motionen 1974:1207.

Reservationer hade avgivits

beträffande undantag för miljötidsskrifter

1. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson

(c), Mundebo (fp), Nilsson i Trobro (m), Olsson i Järvsö (c) och Hallenius (c) som ansett att utskottet under punkterna 2.2, 2.3 och 2.8 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1974:101, 1974:266 och 1974:943 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt, innebärande i huvudsak att miljötidsskrifter skulle jämföras med den grupp av tidskrifter som enligt 8 § punkt 6 mervärdeskatteförordningen befriats från sådan skatt,

beträffande skattskyldigheten för stat och kommun

2. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Nilsson i Trobro (m), Olsson i Järvsö (c) och Hallenius (c) som ansett att utskottet under punkterna 2.7, 2.10 och 2.11 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1974:630, 1974:952 och 1974:1207 hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om förslag till ändringar i mervärdesbeskattningen i syfte att eliminera de olikheter beträffande skattskyldigheten som rådde mellan den offentliga sektorn och den del av näringslivet som arbetade i konkurrens med denna sektor.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande sjömansbibliotekets bokinköp av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m).

Herr HALLENIUS (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 62 behandlas förändringar i förordningen om mervärdeskatt. Främst gäller det mervärdeskattebestämmelsernas anpassning till det civilrättsliga fastighetsbegreppet och en viss utvidgning av 20-procentsregelns tillämpningsområde. Som framgår av betänkandet är utskottet enigt i de frågorna.

Däremot är vi inte eniga när det gäller vissa motioner som behandlas i anslutning till denna proposition. I reservationen 1 yrkas bifall till de motioner – bl. a. nr 943 av fru Hambræus – som innebär att tidskrifter som utges av miljövårdsorganisationer skall undantas från mervärdeskatt.

För närvarande är medlemsblad och periodiska publikationer undantagna från skatteplikt när de väsentligen framstår som organ för sammanslutning vars syfte är att verka för religiöst, nykterhetsfrämjande, politiskt, idrottsligt eller försvarsfrämjande ändamål eller att företräda handikappade eller arbetshindrade medlemmar.

Det ökade intresse för miljöfrågorna som vi har haft under de senaste åren är glädjande. Det är angeläget att miljödebatten främjas ytterligare och att de enskilda människorna engagerar sig i denna. Vi anser att det är felaktigt att de tidskrifter som är ett viktigt inslag i den debatten skall vara skattepliktiga. Därför bör organ för sammanslutning med syfte att verka för miljövårdande ändamål undantas från mervärdeskatt.

I reservationen 2 yrkas bifall till de motioner – bl. a. nr 1207 av herr

Börjesson i Glömminge – som begär förslag till ändringar i mervärdebeskattningen i syfte att eliminera de olikheter beträffande skattskyldigheten som råder mellan den offentliga sektorn och den del av näringslivet som arbetar i konkurrens med denna sektor. Man önskar rätta till den olikhet i konkurrenshänseende som för närvarande är rådande i de fall där stat och kommun bedriver verksamhet i konkurrens med det enskilda näringslivet. Ett exempel på detta är förenade fabriksverkens tvätterier jämförda med enskilda tvätterier vid leverans till landsting och kommun. Det är angeläget att den konkurrensolikhet som här förekommer elimineras.

När det gäller anläggningssidan har departementschefen i propositionen 169 förutsatt att mervärdeskatteutredningen i sitt fortsatta arbete undersöker dessa förhållanden.

I reservationen I är i utskottets tryckta betänkande en del av den föreslagna lagtexten ej med. En rättelse är utdelad, och jag kan läsa upp den del som tillkommer. Det gäller förslag till lag om ändring i förordningen om mervärdeskatt.

”Från skatteplikt undantages

6) periodiskt medlemsblad eller periodisk personaltidning, när varan tillhandahålles utan vederlag eller till utgivaren, medlem eller anställd eller införes till landet under motsvarande förutsättningar, annan periodisk publikation – – –”. Sedan fortsätter texten i enlighet med det tryckta betänkandet.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna I och 2 vid skatteutskottets betänkande nr 62.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande nr 62 behandlar bl. a. skattskyldigheten för stat och kommun, och jag vill kommentera detta något.

En grundprincip i vårt ekonomiska system är fri konkurrens mellan olika företag. Denna princip gäller även konkurrensen mellan statliga företag och företag som drivs i enskild regi.

När mervärdeskatten infördes som ersättning för den tidigare omsättningsskatten var en av motiveringarna att mervärdeskatten skulle bli konkurrensneutral. Denna neutralitet fungerar också i princip väl, men på vissa områden kan man konstatera att neutrala konkurrensförhållanden icke förekommer mellan statlig och enskild företagsamhet.

Så är fallet inom tvättbranschen, där förenade fabriksverken är befriade från att ta ut mervärdeskatt vid leveranser till stat, landsting och kommuner. Detta privilegium för förenade fabriksverken är utomordentligt besvärande för de enskilda tvätteriföretagen.

Ett annat exempel gäller måleriföretagen, som ofta får konkurrera med verksamhet bedriven av SJ, televerket m. fl. affärsdrivande verk. Motsvarande konkurrensnedvridande förhållanden gäller ett flertal andra företag inom byggentreprenadbranschen.

Mervärdeskatten utgår i dag med 17,65 procent (reducerad för vissa

branscher). Vid en anbudsgivning till ett landsting eller en kommun belastas det anbud som det enskilda företaget inger med en merkostnad på 17,65 procent om det enskilda företags anbud jämförs med den kostnadsberäkning som görs av affärsverk och statliga myndigheter beträffande samma leverans. Befrielsen från mervärdeskatt innebär alltså en diskriminering av andra företag, vilkas yrkeskunnande och kapacitet är fullt tillräcklig för att fullgöra den service som erfordras.

Det kan inte vara riktigt att beskattningsformerna skall tvinga beställaren att välja leverantör. Ett sådant val bör rimligen grundas på helt andra ställningstaganden.

I princip bör momsbestämmelserna vara lika för alla. Måhända finns det vägande skäl till vissa undantag, t. ex. när det gäller tvättjänster till stat, landsting och kommuner. I så fall bör undantagen emellertid vara bundna till konsumtionen och inte till produktionen.

Mot bakgrund av de förhållanden jag här redovisat har vi ledamöter från moderata samlingspartiet i skatteutskottet anslutit oss till en reservation, nr 2, vari föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag till ändringar i mervärdebeskattningen i syfte att eliminera de olikheter beträffande skattskyldigheten som råder mellan den offentliga sektorn och den del av näringslivet som arbetar i konkurrens med denna sektor.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Fru ANÉR (fp):

Fru talman! Det är egentligen en väldigt självklar sak som krävs i reservationen 1, som jag vill yrka bifall till. Det gäller bara detta att ta in även miljövårdande publikationer bland de periodiska medlemsblad som får befrielse från moms. Det kan ju inte ligga särskilt mycket logik i att ett medlemsblad för en förening som arbetar mot ett enda gift, nämligen alkoholen, får denna momsbefrielse, medan en tidskrift som på precis samma sätt arbetar mot en rad gifter i maten eller miljön, inte får det. Lika litet logik ligger det i att en tidskrift, som av religiösa eller politiska skäl bekämpar vissa förteelser, skall få befrielse, medan den som av allmänt etiska eller eljest icke partipolitiska skäl går emot samma eller liknande missförhållanden inte skall få det.

Miljövården är ju relativt ny som folkrörelse, och när denna paragraf ursprungligen formulerades med avseende på den tidigare omsättningskatten, existerade kanske inga miljövårdstidskrifter av den art som nu finns. Men det är ju inget skäl att bibehålla denna anomali, som består i att myndigheterna skall bestämma vilka ideella rörelser som är mer ideella än andra och därför förtjänar att slippa moms för sina medlemsblad. Kostnadsutvecklingen för tidningsutgivande är dessutom sådan att momsen blir ett verkligt censuredskap och slår mycket hårt mot små och fattiga tidskrifter, som dessutom kanske inte vill ta emot annonser för att inte förlora sitt oberoende.

När statsrådet Zachrisson vid vissa tillfällen efterlyser en mindre en-

Torsdagen den
12 december 1974

Mervärdeskatten

hetlig och mera kritisk anda i kulturlivet, vilket i och för sig är välbefogat, måste man tillägga att även den sortens tidskrifter som arbetar för en bättre miljö i natur och bebyggelse och på arbetsplatser hör till det kritiska utbud som samhället inte kan klara sig utan. Även här behövs många röster och många idéer.

Den här tanken har tagits upp i tre motioner, av fru Hambræus, herr Berndtson och mig själv. Alla tre motionerna skulle till största delen tillgodoses om kammaren som sitt beslut antar förslaget i reservationen 1, till vilken jag alltså yrkar bifall, fru talman.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! I motionen 101, som är undertecknad av fyra vpk-ledamöter med herr Berndtson som första namn, yrkas på sådan ändring i 8 § 6 mom. förordningen om mervärdeskatt att miljötidskrifter eller därmed jämförliga tidskrifter kan befrias från mervärdeskatt. Eftersom vpk inte är representerat genom ordinarie ledamot i skatteutskottet har motionsyrkandet inte kunnat följas upp i en reservation bakom vilken står någon vpk-ledamot. Nu har emellertid motioner väckts av ledamöter i centerpartiet och folkpartiet med likartade yrkanden. Det har resulterat i reservationen 1 vid det nu förevarande betänkandet från skatteutskottet. Då denna reservation väsentligen följer upp yrkandet i motionen 101 ger vi vår anslutning till denna reservation.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att vi tidigare har tagit upp den nu aktuella frågan. Det skedde i anslutning till propositionen 163, rörande ändringar i förordningen om mervärdeskatt, vid 1973 års riksdag. Vi beklagar att riksdagens majoritet då inte fann sig kunna bifalla förslaget. Då det nu finns företrädare för fyra riksdagspartier bakom reservationen ter sig möjligheterna för ett bifall gynnsammare.

Det förefaller ju egendomligt att medlemsblad och periodisk publikation som väsentligen framstår som organ för sammanslutning med huvudsakligt syfte att verka för religiöst, nykterhetsfrämjande, politiskt, idrottsligt eller försvarsfrämjande ändamål eller att företräda vanföra eller arbetshindrade medlemmar skall vara befriade från mervärdeskatt men däremot inte motsvarande skrifter inom miljövårdsområdet. Denna olika behandling framstår under nuvarande period, då miljötidskrifterna genomför en energipolitisk debatt, som särskilt stötande. Det torde också i allmänhet vara så att kamp mot droger förs i miljötidskrifter, varför de redan med nuvarande lydelse i lagen skulle kunna befrias från mervärdeskatt på den grunden, om lagen tolkades välvilligt. Så har emellertid hittills inte skett, och det är därför som nu konkreta krav ställs på sådan ändring i själva lagtexten att befrielsen från mervärdeskatt ostridigt framgår.

I årets statsverksproposition anvisas 2 miljoner kronor till miljövårdsinformation. Ur dessa medel finansieras bl. a. utgivningen av tidskriften Miljöaktuellt som sedan våren 1973 utges av naturvårdsverket i en upplaga av 9 000 exemplar. Från anslaget utgår också 420 000 kronor till

Det är självklart inte fel att dessa anslag utgår, de är tvärtom nödvändiga och lämpliga. Vad som kan te sig skevt vid en jämförelse är däremot behandlingen av andra fristående miljövårdsorganisationer och deras skrifter. Jag känner inte till att man från det hållet har begärt anslag av staten ur miljöinformationsanslaget. Men vad dessa organisationer har krävt är att deras publikationer skall befrias från mervärdeskatt. Det tycker jag är en rimlig begäran som bör bifallas. Det förhållandet att man i dessa publikationer intar en kritisk ståndpunkt till mycket i regeringens miljöpolitik bör inte få föranleda att man försvårar för deras skrifter att komma ut genom beläggning med mervärdeskatt, när motsvarande skrifter som pläderar för politik eller nykterhet går fria.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1.

Herr KRISTENSON (s):

Fru talman! Det är riktigt, som det tidigare i debatten har sagts, att propositionen i dess helhet enhälligt har tillstyrkts av skatteutskottet. De reservationer som fogats till betänkandet yrkar bifall till motionen som avlämnades vid riksdagens början.

I reservationen 1 hemställs om undantag från mervärdeskatten för miljötidsskrifter. Enligt gällande lagstiftning är vissa tidskrifter undantagna från skyldighet att betala mervärdeskatt. Detta undantag går tillbaka till den gamla omsättningsskatten som infördes år 1960. Det är på många av samhällets områden – inte bara på miljövårdens – angeläget att opinionsbildande verksamhet bedrivs. Det kan inte vara så att miljövärden är så mycket mer angelägen än andra samhällsområden att miljötidsskrifterna borde utgöra ett undantag. Det anser i varje fall inte utskottsmajoriteten.

Alla ledamöter av skatteutskottet är säkerligen överens om att mervärdeskatteförordningen är svår att tolka, såsom den i dag är utformad. Att det finns så få undantag från skattskyldigheten är en fördel som vi inte bör börja fuska bort och därmed öka krångligheten i mervärdeskattesystemet. På den punkten tror jag att alla politiska partier som är representerade i skatteutskottet är överens.

Jag tror inte heller att miljötidsskrifternas upplaga skulle öka särskilt mycket om priset sänktes med den summa som skatten utgör.

Fru Anér säger att miljövärden är en relativt ny folkrörelse. Det är möjligen riktigt, om man menar att den numera är bättre organiserad än tidigare. Men varför skall denna folkrörelse få ett gynnsammare läge än de gamla folkrörelserna, som gjort stora insatser i svenskt samhällsliv? De betalar i dag mervärdeskatt för sina medlemstidskrifter.

Herr Israelsson vill jag fråga: Vilka miljötidsskrifter skall vara befriade från mervärdeskatt? Skall befrielsen gälla både ideella föreningars tidskrifter och de kommersiella tidskrifter som kan köpas i den allmänna handeln?

Såsom reservanternas lagförslag är utformat blir det skattemyndighe-

tens uppgift att tolka vad som avses med miljövårdstidskrift. Det är väl ändå en alltför stor uppgift att lägga på skattemyndigheten.

I reservationen 2 hemställs att privata tvätterier skall befrias från skattskyldighet för att dessa därmed i konkurrenshänseende skall bli likställda med statliga eller landstingsägda tvätterier.

Utskottet har tidigare påpekat att denna verksamhet i statlig regim kan betraktas som en för den offentliga sektorn gemensam angelägenhet, varför skattefriheten från denna synpunkt kan försvaras. Utskottsmajoriteten är inte beredd att tillstyrka någon som helst förändring. Denna fråga omfattas också delvis av det uppdrag som mervärdeskatteutredningen har för sin fortsatta verksamhet. Vi får avvakta och se om resultatet av utredningens arbete kan ge anledning till ett ändrat ställningstagande.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Herr Kristenson frågade varför vi skall ställa miljörörelserna i ett bättre läge än de folkrörelser som ger ut tidskrifter. Jag har inte så alldeles lätt att fatta innebörden i den frågan. Vi har politiska folkrörelser t. ex., och deras tidskrifter är såvitt jag vet befriade från moms. Vi har nykterhetsrörelsen, och det är likadant där. Det blir alltså inte mycket kvar att jämföra med såvitt jag kan förstå. Vi har i motionen räknat upp en rad skrifter som är helt jämförbara med miljötidskrifter där befrielse från moms redan föreligger, och det tycker vi är den viktigaste jämförelsen.

Sedan ställde herr Kristenson frågan hur vi skall kunna skilja på ideella och kommersiella tidskrifter på miljöområdet. Jag tror inte att det skulle bereda någon särskilt stor svårighet – det framgår mycket klart om det är en ideell eller kommersiell miljötidskrift. Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till reservationen 1.

Herr HALLENIUS (c) kort genmäle:

Fru talman! Anledningen till att vi förra året hade ett särskilt yttrande och inte en reservation var, att vi i skatteutskottet hade fått uppgifter om att Kungl. Maj:t hade möjlighet att enligt mervärdeskatteförordningen medge miljövårdstidskrifter undantag från skatteplikt. Det har emellertid visat sig att Kungl. Maj:t inte utnyttjar den möjligheten. Det är anledningen till att vi i år i stället har valt att gå fram med en reservation.

Fru ANÉR (fp) kort genmäle:

Fru talman! Om det huvudsakliga argumentet mot reservationen 1 är att det är så svårt för skattemyndigheterna att definiera vad som är ett miljövårdande organ, kan jag lugna herr Kristenson med att det är skattemyndigheterna säkert kapabla att klara. De avgör betydligt krångligare saker.

Herr NILSSON i Trobro (m) kort genmäle:

Fru talman! I motionerna föreslår vi bl. a. den lösningen att enskilda företag skall befrias från skatt ifall verksamheten sker i konkurrens med offentliga företag som åtnjuter skattefrihet. Det tycker vi är en billig begäran, och därför har vi hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om förslag på den punkten.

Herr KRISTENSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Till herr Israelsson skulle jag vilja säga att det väl finns en hel del folkrörelser som betalar moms för sina tidskrifter. Jag kan nämna fackföreningsrörelsen och konsumentkooperationen.

Till herr Hallenius vill jag säga att det finns i den gällande förordningen i dag en allmän dispensregel som regeringen kan utnyttja, om den finner det riktigt att befria från skyldigheten att erlagga mervärdeskatt. Jag förmodar att dessa miljötidsskrifter har hemställt om en sådan prövning. Om de har gjort det och ansökan blivit avslagen, har alltså regeringen funnit att det inte förelegat sådana skäl som kan utgöra grund för att dispensregeln skall kunna användas.

Bara av denna lilla korta debatt, fru talman, framgår att det krångel och de svårigheter som den nuvarande mervärdeskatteförordningen medför skulle bli ännu värre om vi gick med på fler undantag. Börjar vi att skaffa fram det ena undantaget efter det andra följer motioner på motioner årtal framöver i den svenska riksdagen, och vi får ett mervärdeskattesystem som till slut inte kommer att kunna fungera.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Konsekvensen av herr Kristensons utläggning blir att vi i stället borde införa mervärdeskatt på de tidskrifter som enligt nuvarande lagstiftning är befriade, för då blev det mycket enklare.

Vi har i det här fallet gjort jämförelser med de grupper som är befriade. Det är väl riktigt att de två grupper som herr Kristenson nämnde, fackföreningsrörelsen och Kooperativa förbundet, betalar moms. Men i bägge de fallen rör det sig om bakomliggande organisationer med en betryggande ekonomisk bärkraft som säkerligen inte har några svårigheter att ge ut sina tidskrifter.

Om herr Kristenson kommer med förslag att utvidga befrielsen från mervärdeskatt också till dem, tror jag inte jag skulle motsätta mig detta, men jag vill bara konstatera att mycket hänger på den ekonomi som skall ligga bakom för att tidskrifterna skall kunna komma ut. Det är inte säkert att miljötidsskrifter kan komma ut om de belastas med moms på sätt som hittills skett.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! I anslutning till behandlingen av skatteutskottets betänkande nr 62 vill jag i all korthet anföra några kommentarer i anledning av den till betänkandet fogade motionen 365. I denna begär jag att be-

frielse från redovisningsskyldigheten för mervärdeskatt skall höjas från 10 000 till 15 000 kronor. Som skäl till denna begäran vill jag anföra att den penningvärdeförsämring som skett sedan mervärdeskatten infördes motiverar en höjning med 5 000 kronor. Upplysningsvis kan nämnas att konsumentprisindex under tiden augusti 1968–augusti 1974 har höjts med 46 procent. Man kan på sannolika grunder utgå ifrån att index höjts sammantaget med ca 50 procent sedan mervärdeskattens tillkomst.

Utskottet anser att man inte enbart skall se på gränsen för omsättningen utan också bör ta hänsyn till det skattebelopp, från vilket den skattskyldige åtnjuter befrielse. Detta resonemang kan vara riktigt, men när mervärdeskatten infördes undantogs skattskyldiga med mindre omsättning än 10 000 kronor från redovisningsplikt, bl. a. därför att det både ur administrativ och ekonomisk synpunkt var lämpligt att befria dessa från redovisningsskyldighet. Nu är det bara fråga om att återställa gränsen för redovisningsskyldighet till det ursprungliga läget – med hänsyn tagen till penningvärdeförsämringen.

Utskottet, som dock har avslagit motionen, har ändå anført att utskottet är medvetet om att man i det långa loppet, och särskilt om inflationstakten skulle visa ökade tendenser, inte kan bibehålla redovisningsgränsen oförändrad enbart med hänvisning till en höjd beskattning. Även om jag inte önskar en fortsatt stark inflationsutveckling, hoppas jag ändå att den utveckling som redan skett skall ge anledning till en höjning av gränsen för redovisningsskyldighet från 10 000 till 15 000 kronor.

Fru talman! Jag har inget speciellt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Fru TREDJE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först särskilt beträffande de frågor, som behandlats i de till detta betänkande fogade reservationerna. Därefter företas punkten 2 i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Undantag för miljötidsskrifter

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallenius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 2 såvitt avser undantag för miljötidskrifter röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

Ändring i tullagen

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 143

Nej – 173

Avstår – 1

Skattskyldigheten för stat och kommun

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 2 såvitt avser skattskyldigheten för stat och kommun röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 157

Nej – 159

Avstår – 1

Punkten 2 i övrigt

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Ändring i tullagen

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 63 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:180 med förslag till lag om ändring i tullagen (1973:670), m. m. jämte motion.

I propositionen 1974:180 hade Kungl. Maj:t (finansdepartementet) fö-

Torsdagen den
12 december 1974

Ändring i tullagen

reslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i tullagen (1973:670),
2. lag om ändring i tullförordningen (1973:979),
3. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,
4. lag om ändring i förordningen (1956:545) om omsättningsskatt på motorfordon.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att bestämmelser om förseningsavgift införs i tullagen för det fall att tulldeklaration ej lämnas inom föreskriven tid. Förslaget upptar också bestämmelser om ränta och restavgift på tullområdet. Vidare föreslås författningsändringar så att restitution av eller befrielse från tull och skatt för personbilar och motorcyklar skall kunna medges redan i och med att fordonen förs in i exportvagnsförteckning och utan att fordonen har levererats i frihamn. Ändringarna i tullagen avses träda i kraft den 1 mars 1975 och de övriga förslagen den 1 juli 1975.”

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1974:1987 av herrar Söderström (m) och af Ugglas (m) vari hemställts att riksdagen skulle avslå vad som föreslagits i propositionen 1974:180 angående förseningsavgift, ränta och restavgift på tullområdet.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionen 1974:1987 och med bifall till propositionen 1974:180 skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i tullagen (1973:670),
2. lag om ändring i tullförordningen (1973:979),
3. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,
4. lag om ändring i förordningen (1956:545) om omsättningsskatt på motorfordon.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Träff (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1987 och med anledning av propositionen 1974:180 skulle

1. avslå förslaget till lag om ändring i tullagen (1973:670)
2. anta de vid propositionen fogade förslagen till
 1. lag om ändring i tullförordningen (1973:979),
 2. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt med den ändringen att 64 d § skulle behålla nuvarande lydelse,
 3. lag om ändring i förordningen (1956:545) om omsättningsskatt på motorfordon.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Fru talman! Fr. o. m. den 1 januari i år infördes ett system med hemtagningsrätt för den större delen av det svenska näringslivet när det gäller införsel av varor från andra länder. Det här innebär att förtullningen inte sker förrän efter anmälan från varumottagaren själv, som har att ombesörja tulldeklarationsuppgifterna. Detta gjordes dels för att underlätta arbetet för tullen, dels för att varumottagaren skulle kunna disponera varan fortare än tidigare.

Det gamla systemet, som innebar att tullen skulle upprätta tulldeklaration, medförde inte sällan eftersläpningar som var till nackdel för varumottagaren då det ofta dröjde många dagar innan tullen fick tid att befatta sig med behandlingen.

Det är inget tvivel om att det nuvarande systemet har fördelar både för tullen och för näringslivet, men man måste samtidigt ha klart för sig att det var fråga om att på näringslivet lägga en uppgift som sedan lång tid tillbaka hade varit tullens, nämligen att tulldeklarerat varorna vid införseln. Ingen kan gärna begära att detta skall fungera helt klanderfritt redan från början. Tullen har flera decenniers erfarenhet och personalen har lång specialutbildning för dessa uppgifter som näringslivet nu får svara för. Nu har det noterats att inte alla företagare anmält för tullen inom den föreskrivna tiden, nämligen senast torsdag i andra veckan efter varans ankomst. Den största eftersläpningen har emellertid skett under semestermånaden juli och i samband med helger, vilket kan vara en förklaring.

Nu är emellertid finansministern redan färdig att föreslå att en förseningsavgift skall införas om inte alla dessa uppgifter sköts inom den föreskrivna tiden.

Vi moderater har i motioner, som också fullföljts i reservationen till utskottsbetänkandet, funnit att det är väl tidigt att nu vidta en sådan här åtgärd. Jag kan gärna vara med på att man senare kan ha anledning till någon form av reaktion för att se till att förtullningen sköts på bästa möjliga vis. Det förekommer nämligen ofta att handlingar inte står till förfogande; särskilt föreligger svårigheter att få fram ursprungscertifikat, som har stor betydelse för vilken tull som skall betalas. När det gäller t. ex. till landet ankommande postpaket räknas respittiden från den dag då paketet ankomststämplas hos postverket. Under t. ex. semestertiden eller i samband med långa helger blir det därför stora svårigheter för många varumottagare att klara förtullningsanmälningen inom föreskriven tid. Särskilda personer måste då avdelas för att sköta om förtullningsanmälningar.

Mot denna bakgrund finner vi inte anledning att redan nu föreskriva så stränga straffbestämmelser som utskottsmajoriteten vill införa. Man borde ha kunnat tillämpa en något längre inkörningstid än vad som nu förutsatts.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som fogats vid utskottets betänkande.

Nr 143

**Torsdagen den
12 december 1974**

Ändring i tullagen

Herr STADLING (s):

Fru talman! Som framgår av utskottets betänkande innebär gällande tullag, som antogs av förra årets riksdag, bl. a. att ett nytt hemtagnings-system i förening med ett deklarationsförfarande införts, avsett att möjliggöra för importörerna att snabbare än tidigare få disponera över importgodset. I propositionen framläggs nu förslag, som avser att motverka vissa olägenheter med det nya systemet. Det föreslås bl. a. ett ränte- och avgiftssystem som liknar det som gäller för övriga delar av skatteuppbörden.

I den reservation som fogats vid betänkandet – herr Magnusson i Borås har tidigare redogjort för och yrkat bifall till den – framhålls bl. a. att förslaget om införande av förseningsavgift, respitränta och restavgift är en onödigt drastisk åtgärd. Reservanterna anför fortsättningsvis att de deklarationsförseningar som uppkommit inte enbart beror på försummelser från importörer eller deras ombud utan i lika hög grad beror på de lokala tullmyndigheterna.

Mot detta anför utskottsmajoriteten att eftergift bör medges om eventuella förseningar beror på tullmyndigheternas åtgöranden. Utskottsmajoriteten framhåller vidare att de nya bestämmelserna under initialskedet bör tillämpas generöst – det vill jag särskilt betona, herr Magnusson – och att det är angeläget att fortsätta ansträngningar vidtas för att bemästra återopade svårigheter under semesterperioden. Även detta har berörts av herr Magnusson.

Beträffande förseningsavgiftens storlek ansluter sig utskottet till departementschefens förslag att denna avgift bör utgå med 100 kronor. De åtgärder som i övrigt föreslås avseende ränte- och restavgifter innebär i huvudsak att samma regler tillämpas som gäller för den övriga skatteuppbörden.

Fru talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets förslag i dess helhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gav på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Träff, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 63 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Träff.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 266
Nej – 48

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

Fredsorganisationen på Gotland

§ 3 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

Nr 57 i anledning av propositionen 1974:128 med förslag till aktiefondslag, m. m. jämte motion

Skatteutskottets betänkande

Nr 64 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:181 med förslag om skatteregler för aktiefonder, m. m. jämte motion

Försvarsutskottets betänkanden

Nr 31 med anledning av propositionen 1974:170 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1974/75 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde

Nr 32 med anledning av propositionen 1974:170 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1974/75 inom handelsdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller ekonomiskt försvar

Nr 33 med anledning av motion angående värnpliktsutbildningen inom Göteborgsregionen

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 4 Fredsorganisationen på Gotland

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 34 med anledning av propositionen 1974:135 angående vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Fru talman! I proposition 1974:135 angående vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret berörs bl. a. fredsorganisationen på Gotland. Departementschefen anser i princip att verksamheten där bör ledas av *en* chef. I bakgrunden finns frågan om ett framtida sammanförande av arméförbanden i Visby till ett s. k. storförband, ganska komplicerade markanskaffningssärenden m. m. En hel del skulle givetvis vara att säga om detta, men eftersom dessa frågor inte avgörs nu – bl. a. pågår en förnyad översyn av markanskaffningsfrågorna – avstår jag för närvarande från att gå in på Visbyproblematiken.

Torsdagen den
12 december 1974

*Fredsorganisatio-
nen på Gotland*

I motionen 1992, undertecknad av representanter för fyra riksdagspartier, tas emellertid upp frågor om Gotlands kustartilleriförsvaret i Fårösund. Departementschefen är inte nu beredd att föreslå någon ändring när det gäller kustartilleriförsvarets mobiliserings- och förvaltningsansvar. Inte heller då det gäller den operativa verksamheten eller i fråga om utbildningens bedrivande föreslås några ändrade lydnadsförhållanden eller ändringar i övrigt. Slutlig ställning i dessa frågor bör enligt propositionen tas först när ytterligare underlag föreligger beträffande främst de sysselsättningspolitiska konsekvenserna för Fårösunds samhälle av en ändring i kustartilleriförsvarets ställning. Avsikten är att överbefälhavaren i nära samverkan med företrädare för de lokala intressena på Gotland skall ta fram erforderligt underlag.

Departementschefen berör här en för hela Gotland och speciellt naturligtvis för norra Gotland med Fårö och Fårösunds samhälle ytterst väsentlig fråga. Under senare tid har det fastslagits att vi även då det gäller försvarets lokaliserings- och organisationsfrågor bör ta regionalpolitiska hänsyn. Jag vill erinra om beslutet att förlägga ett nytt fredsförband till Arvidsjaur. Från den synpunkten skulle det med skäl kunna hävdas att det, då det gäller Gotland, över huvud inte skulle ifrågakomma åtgärder som medför neddragningar på personalsidan. Så långt vill jag emellertid inte gå. Inte minst av ekonomiska skäl måste rationaliseringsåtgärder vidtas över hela vårt land. Men då det gäller Fårösund finns det inga marginaler att ta av. Sysselsättningsläget på norra Gotland och i samhället Fårösund, där i dag ca 800 av totalt 1 200 invånare direkt eller indirekt är beroende av KA 3 för sin utkomst, är synnerligen pressat. Till detta kommer att den civila och den militära sektorn i Fårösund är så starkt integrerade med varandra att även små förändringar på den militära sidan har återverkningar på den civila servicenivån. Och – som försvarsutskottet säger i sitt betänkande nr 34 – samhället som sådant har avgörande betydelse för norra Gotlands befolkning.

I motionen 1992 påpekas att Gotlands kustartilleriförsvaret under snart en tioårsperiod varit föremål för upprepade rationaliseringar och organisationsgranskningar och för närvarande befinner sig under omställning till ny organisation. Med anledning härav kan det ifrågasättas om inte en förnyad utredning angående förbandet kunde anstå till dess att organisationen för arméförbanden i Visby inom den av försvarsministern föreslagna femårsperioden har fastställts. Vi har emellertid inget yrkande i denna del, men vi framställer ett önskemål.

Om en förnyad utredning ändå anses böra komma till stånd inom den nämnda tiden, föreslår vi att denna i första hand inriktas på att granska vilka ytterligare organ, verksamheter m. m. som kan överföras till KA 3 för att trygga en god utbildning för de värnpliktiga och för att trygga samhället Fårösunds fortbestånd.

Utskottet har inte bifallit motionens yrkande men starkt understrukt sysselsättningsaspekterna. Utskottet skriver: "Möjligheterna för staten att genom försvarets eller annan verksamhet bidra till en *ökad* syssel-

sättning i området bör undersökas närmare. — — — Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t allvarligt strävar efter att trygga sysselsättningen i Fårösund — — —”

I kombination med departementschefens mening att överbefälhavaren skall ta fram erforderligt underlag för här berörda frågors bedömande i nära samverkan med de lokala intressena på Gotland — jag förutsätter här att även personalorganisationerna räknas in bland de lokala intressena — anser jag att försvarsutskottets positiva skrivningar är till fyllest. Jag kan därför avstå från att yrka bifall till motionen och har därmed intet annat yrkande än utskottet.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Det betänkande från försvarsutskottet som vi nu behandlar omfattar tre avsnitt. Herr Gustafsson i Stenkyrka har helt upphållit sig vid det som gäller fredsorganisationen på Gotland.

Vi är, som herr Gustafsson sagt, i försvarsutskottet medvetna om att Gotland och särskilt norra Gotland med Fårösund är mycket känsligt för nedgång i sysselsättningstillfällena. Därför har utskottet enhälligt uttalat som svar på den fyrpartimotion herr Gustafsson har talat om och talat för att vi förutsätter att Kungl. Maj:t allvarligt strävar efter att trygga sysselsättningen i Fårösund.

De andra avsnitten i betänkandet berör fredsorganisationen i Skövde och sammanslagning av försvarsområdesstaber och fredsförband inom armén m. m. De förändringar som följer av propositionen 135 och föreliggande betänkande berör många anställda inom försvaret i lägre regional och lokal instans. Som framgår av betänkandet beräknas antalet civilanställda minska med ca 700 som en direkt följd av föreslagen omorganisation. Behovet av extra personal beräknas minska med 400 à 500 genom s. k. vardagsrationalisering och ambitionssänkningar. Därtill beräknas utbildningsverksamheten på sikt kunna tillföras bortåt 300 militära och civilmilitära tjänstemän, som tidigare har varit sysselsatta inom stabs- och förvaltningsorganisationen. Antalet berörda anställda inom försvaret är naturligtvis mångfaldigt större.

Försvarsministern har sagt att personalminskningen bör ske utan friställningar och främst genomföras i samband med naturliga avgångar och i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet. Trots det finns det en stor oro hos många anställda inom försvaret och också bland andra på de orter där försvarets verksamhet har stor betydelse för bygdens liv. Utskottet är dock enigt om att i nuvarande ekonomiska läge för det militära försvaret ansluta sig till propositionens förslag. Jag vill uttrycka förhoppningen att de föreslagna organisationsförändringarna skall kunna genomföras med bibehållen positiv inställning bland berörd personal.

Fru talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

Fredsorganisationen på Gotland

Torsdagen den
12 december 1974

*Huvudmannaskapet
för vissa stifts-
och landsbibliotek*

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 5 Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 22 med anledning av propositionen 1974:170 i vad avser anslag på tilläggsstat I för budgetåret 1974/75 till kulturändamål.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 6 Huvudmannaskapet för vissa stifts- och landsbibliotek

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 23 med anledning av propositionen 1974:137 angående ändrat huvudmannaskap för stifts- och landsbiblioteken i Linköping, Skara, Västerås och Växjö jämte motion.

Fru ÅSBRINK (s):

Fru talman! "Böcker har sina öden." Det ordet aktualiseras genom det beslut riksdagen nu går att fatta om ändrat huvudmannaskap för de fyra gamla stifts- och landsbiblioteken, dvs. de ytterst värdefulla biblioteken i några av våra äldsta stifts- och skolstäder.

Det förslag till avtal som upprättats av statens förhandlingsnämnd efter överläggningar med berörda kommuner ger vid handen att man har fäst störst avseende vid frågan ur administrativ och ekonomisk synpunkt. Det är givetvis i viss mån berättigat, men enligt min mening borde statens omsorg också ha gällt den kulturella aspekten på de stora och dyrbara samlingar som man nu jämte donationer och andra till biblioteken hörande gåvomedel överlåter i kommunens ägo. Den avlämnande partens intresse borde ju vara att på allt sätt försöka för framtiden trygga sina nuvarande samlingars orubbade bestånd.

En paragraf som inrymmer villkoret att samlingarna inte får skingras borde här ha infogats av den avlämnande parten. Den mottagande kommunen däremot kan knappast tänkas ta upp den frågan.

I sina remissvar har kungl. biblioteket och riksarkivet väddat om uppdragande av riktlinjer för samlingarnas förvaring, vård och bevarande innan överlåtelse sker, dock helt förgäves.

Tyvärr kan jag inte dela kulturutskottets optimistiska tolkning av det framtida läget. Att oppositionen utgår från att verksamheten i fortsättningen skall bedrivas på samma sätt som hittills är ju att appellera till en ambition som givetvis är den övertagande kommunens.

Men vanskligare kan det tänkas bli med de gamla handskrifts- och boksamlingarna. Hur stor roll spelar det en bit in på 2000-talet att en departementschef i sin proposition skriver att han "förutsätter att splittning av samlingarna undviks"? Märk uttrycket "undviks". Om kommunens nämnd i en framtid finner att en fotostat, en mikrofilm, kan ersätta originalet av en vid en försäljning högst inkomstbringande handskrift, vad finns då att återbära? Inte ett ord i avtalet mellan staten och

kommunen berör en sådan situation. Det är här som jag önskar att riksdagen skulle ha uttalat sin bestämda mening om samlingarnas sammanhållande i samband med godkännandet av överlåtandet. Det innebär inte någon bristande tilltro till en kommun att en avlämnande part vill ha klara garantier för sin dyrbara och traditionsrika egendoms framtid.

”Böcker har sina öden”, fru talman. Jag kan mot ett enhälligt utskott inte framställa något yrkande, jag kan bara uttala min livliga förhoppning att den framtida utvecklingen skall visa att kulturutskottet och departementschefen har rätt i sin glada framtidssyn och att min motion skall visa sig vara framsprungen ur en i längden överflödigt omsorg om ett unikt och dyrbart material, samlat genom århundraden av dem som önskat och kunnat hålla det svenska kulturarbetet levande.

”Böcker har sina öden.” Jag hoppas ivrigt att det ändrade huvudmannaskapet också i fortsättningen skall kunna skapa goda öden för de gamla stifts- och landsbibliotekens samlingar.

I detta anförande instämde herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Börjesson i Falköping (c), Wachtmeister i Johannishus (m), Johansson i Växjö (c) och Hernelius (m).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! När fru Åsbrink talar om att böcker har sina öden har hon givetvis rätt, och vi hoppas också att kommunerna skall känna ansvar när de nu får ta över huvudmannaskapet.

Det är enligt propositionen fullt klart att ändringen av huvudmannaskapet i och för sig inte innebär någon splittring av boksamlingarna utan att äganderätten till respektive samling förs över till vederbörande kommun, och enligt avtal skall det ske den 1 januari 1975.

Fru Åsbrink har motionerat om att riksdagen skulle uttala att samlingarna i dessa bibliotek inte skall få skingras. Såsom fru Åsbrink här har sagt delar utskottet departementschefens uppfattning att det är av stor betydelse att samlingarna kan behållas och göras tillgängliga på respektive orter. Därmed har vi markerat vår uppfattning att dessa samlingar skall förvaltas under ansvar och inte spridas åt olika håll.

Fru Åsbrink är emellertid inte nöjd härmed. Här inträder emellertid staten som den ena av två parter i en civilrättslig uppgörelse. Villkoren är fastslagna i ett avtal. Det skulle se egendomligt ut om den ena av de två parterna vid sidan av avtalet gjorde ett sådant uttalande som fru Åsbrink önskar, ett uttalande som skulle vara bindande för den andra parten, inte bara moraliskt utan också juridiskt bindande, så till vida att det skulle kunna godtas vid en domstolsprövning.

Vi kan göra det tankeexperimentet att någon av de kommuner, med vilka staten träffat avtal i den här frågan, utan att yrka på ändring av avtalstexten, skulle göra ett uttalande med anspråk på att binda sin motpart, dvs. staten. När ett avtal träffas är ju två parter inblandade.

Utskottet har i den här situationen ställt sig bakom departements-

Torsdagen den
12 december 1974

Huvudmannaskapet för vissa stifts- och landsbibliotek

chefen. Det har inte heller motionerats om att avtalet skulle kompletteras med förbud mot splittring. Egentligen hade utskottet två saker att välja på. Den ena var att begära att avtalet inte skulle godkännas nu, utan att nya förhandlingar skulle tas upp. En paragraf om att de här samlingarna inte fick splittras skulle i så fall ha tagits med i avtalet. Den andra var att understryka vad departementschefen sagt. Vi har gått på den senare linjen och trodde att fru Åsbrink skulle bli nöjd med detta, eftersom hon inte begärt att förhandlingar åter skulle upptas.

Förslaget att riksdagen skulle göra ett för den andra parten bindande uttalande har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka, eftersom man antingen får godta det träffade avtalet eller avstå från det och i så fall uppta nya förhandlingar. Något förslag om att inte godtaga avtalet har emellertid inte framställts.

Jag ber att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan.

Fru ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag bara konstaterar att det med all tydlighet framgår av kulturutskottets ordförandes inlägg att några garantier icke har kunnat skapas. Avtalet har tillkommit under tidspress, liksom så mycket annat i samhället av i dag, och det har uppgivits att det varit omöjligt att i avtalet få in några garantier för att samlingarna inte får skingras. Något annat, som jag i mitt första inlägg också beklagade, är att man har sett på avtalet bara som en ekonomisk och administrativ, men icke dessutom som en kulturell fråga. Att kommunen skulle ha ändrat avtalet har förts på tal för Skara biblioteks del, men den upplysning som har getts är att det enda som kunde tilläggas var ett bekräftande på riksdagens inställning i frågan.

Jag har icke framställt något yrkande, men jag beklagar att avtalet fått denna utformning.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Fru Åsbrink har ju här refererat vad som har förevarit under förhandlingarnas gång, men jag vill ändå säga att vi inom utskottet har varit helt överens om att ställa oss bakom departementschefens uttalande, som jag nog tycker är rätt starkt. Nu får man lita till kommunerna och deras förmåga att svara för huvudmannaskapet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Underlättande för vissa handikappade att ta del av Sveriges Radios programutbud

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 24 med anledning av motioner om underlättande för vissa handikappade att ta del av Sveriges Radios programutbud.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:291 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Johansson i Skärstad (c),

1974:445 av herr Börjesson i Falköping (c) och fru Fränkel (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning inom Sveriges Radio om införande av textremsor till TV-program av olika slag med hänsyn till de döva och hörselskadade samt att härför erforderliga anslag via statsbudgeten ställdes till Sveriges Radios förfogande samt

1974:721 av herr Hermansson m. fl. (vpk).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:291,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:445,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:721.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Vid olika tillfällen har i riksdagen framförts önskemål om att i större utsträckning än vad som nu sker förse TV-programmen med textremsa för att tillmötesgå de hörselskadades intresse. Visserligen har förbättring skett genom att de textade programutbuden ökat – och detta vill jag hälsa med tillfredsställelse – men dock kan det konstateras att förhållandena är långt ifrån tillfredsställande.

Av den anledningen har jag tillsammans med fru Fränkel väckt motionen 445 där vi anhåller om skyndsamt utredning inom Sveriges Radio om införande av textremsor till TV-program av olika slag med hänsyn till de döva och hörselskadade samt att härför erforderliga anslag via statsbudgeten ställs till Sveriges Radio/TV:s förfogande.

Det måste framstå som diskriminerande för de döva och hörselskadade att exempelvis TV-Aktuellt, politiska och andra debatter, svenska underhållningsprogram etc. inte kan förmedlas till dem via TV på ett sätt som gör det möjligt för dem att på ett tillfredsställande sätt ta del av vad mediet förmedlar. Särskilt diskriminerande synes detta vara inte minst från demokratisk synpunkt när det gäller politiska debatter, emedan de hörselskadade och döva självfallet i mycket hög grad liksom vi andra vill följa aktuella politiska debatter och diskussioner för att bilda sig

*Underlättande för
vissa handikappade
att ta del av
Sveriges Radios
programutbud*

Torsdagen den
12 december 1974

*Underlättande för
vissa handikappade
att ta del av
Sveriges Radios
programutbud*

en uppfattning om det politiska skeendet.

Men man blir ganska ledsen, ja, rent av upprörd, över att det finns TV-tittare som reagerar mot förekomsten av textade TV-program och som anser att texten är störande. För dessa skulle jag vilja rekommendera: Stäng av ljudet på TV-apparaten, och du skall uppleva vilken behållning du erhåller när du endast ser bilderna men ej hör ljudet!

För någon tid sedan, närmare bestämt den 16 augusti i år, läste jag en artikel i tidningen Kvällsposten i Malmö med rubriken: "Språkforskare vill förbjuda textremsorna på TV-rutan." Fru talman! Jag skall ta mig friheten att citera vissa utdrag ur nämnda artikel.

"Förbjud översättning av alla skandinaviska TV-program! Textremsan över bilden skadar mer än den gör nytta. Språkligt sett håller vi på att glida ifrån våra närmaste grannländer.

Detta hävdar den kände danske språkforskaren, lektor Arne Hermann. Han kommer nu att i det danska radiorådet, där han representerar radikale venstre, föreslå ett förbud mot översättning av norska och svenska TV-sändningar."

Fru talman! Det skulle föra alldeles för långt att närmare kommentera den citerade artikeln. Jag skulle bara kort vilja säga att denne lektor inte satt sig in i den tysta värld som de döva och hörselskadade lever i. En möjlighet att bryta deras isolering är att texta allt fler TV-program i fortsättningen. Jag vet – genom alla de kontakter som jag har med den relativt stora grupp som det här är fråga om – att det i vårt land finns inte mindre än ungefär 650 000 döva och mer eller mindre gravt hörselskadade och att dessa önskar att textremsor i större utsträckning än för närvarande skall komma till användning i TV-programmen.

Utan överdrift kan jag säga att varje gång jag kommer i kontakt med döva och hörselskadade på möten och sammankomster, säger de: "Vill du inte uppvakta Sveriges Radio-TV så att vi får fler textade program?" Jag tycker deras önskemål är berättigade. Vi skall inte glömma dessa döva och hörselskadade. De har lika stor rätt som vi andra att ta del av programutbudet från Sveriges Radio-TV.

Även om utskottets skrivning är positiv och – som jag tolkar det – andas förståelse för de dövas och hörselskadades önskemål, kan jag inte avstå från att yrka bifall till motion 445 för att markera angelägenheten av att ytterligare ansträngningar görs från Sveriges Radio-TV för att tillgodose önskemålet från de döva och hörselskadade om en utökning av de textade TV-programmen.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till motion 445.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Fru talman! Jag har haft tillfället – och förmånen – att under åtskilliga år vara med på läger för döva och hörselskadade. De är alltid intresserade av vad vi gör för dem här i riksdagen, och de vill gärna skicka bud med oss. I det sammanhanget är det två saker som de särskilt har aktualiserat. Den ena är det som herr Börjesson i Falköping har talat om

när det gäller textade program, vilket jag vill instämma i, och så är det detta med befrielse från avgiften för TV-licens. I motionen 291 har herr Börjesson i Falköping och jag hemställt att riksdagen skulle besluta att dessa handikappade befrias från skyldigheten att betala avgift för ljudradio och TV – de licenserna är ju sammankopplade för närvarande.

Som vi hört här är det en ganska stor grupp i vårt land som har handikappet att vara hörselskadade, och ändå betraktas vederbörande inte av samhället som handikappade utan som vanliga medborgare. Dock är detta ett stort handikapp – det isolerar vederbörande från andra människor därför att de inte kan använda det språk som vi använder och därför att så få av oss kan teckenspråket. När det gäller kulturutbud och kulturarbete ställs de också utanför, vilket är mycket allvarligt.

Det redovisades i somras vad det innebär i merkostnader att vara hörselskadad. När vederbörande skall besöka olika instanser måste de ha tolk med sig och det kostar, och när de skall umgås med andra hörselskadade blir det ofta långa resor och extra utgifter. Vi anser att det vore berättigat att dessa handikappade slapp betala ljudradio- och TV-licens dels därför att de inte kan höra på radio, dels därför att de inte kan tillgodogöra sig så stor del av programutbudet i TV.

Jag har arbetat med detta i många år. När jag motionerade 1968 i den gamla tvåkammarriksdagen – låt mig anknyta till det – uttalade statsutskottet följande: "Utskottet vill därför inte motsätta sig att en prövning i en eller annan form kommer till stånd rörande de praktiska och ekonomiska möjligheterna att åstadkomma en hel eller partiell avgiftsbefrielse för berörda grupper. Vad utskottet sålunda anfört bör av riksdagen ges till känna för Kungl. Maj:t."

Statsutskottet gav alltså 1968 grönt ljus för att befria dessa handikappade från att betala licensavgift.

Nu har man sagt genom åren då vi upprepat våra krav – jag har interpellat, jag har frågat, jag har motionerat – att detta har handikapputredningen att syssla med. Men jag skulle vilja fråga utskottets ordförande om han anser att vi behöver vänta på handikapputredningens förslag när statsutskottet en gång uttalat att man här kunde göra ett undantag och befria vederbörande från att betala licensavgift.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Textning av TV-program har diskuterats vid olika tillfällen här i riksdagen. Det är givetvis en mycket viktig fråga för dem som behöver textning av programmen för att kunna få behållning av dem.

I motioner har nu krävts att Sveriges Radio skall utreda den här frågan, och utskottet har fått besked om att Sveriges Radio har gjort denna utredning. Utskottet har emellertid inte haft tillgång till den. Utredningen är ute på internremiss inom företaget, och jag kan föreställa mig att man vill få ekonomiska bedömningar av vad det kostar att genomföra de förslag som utredningen har utarbetat.

För en del är textning av TV-program den enda möjlighet som finns

Torsdagen den
12 december 1974

*Underlättande för
vissa handikappade
att ta del av
Sveriges Radios
programutbud*

för att de skall få ut något av värde av programmen. Det gäller dem som är helt döva eller som har endast små hörselrester kvar. Men för andra kan tekniska hjälpmedel vara lämpligast att använda. Mycket beror alltså på graden av handikappet.

Herr Börjesson i Falköping sade att det skall finnas 650 000 döva människor här i landet. Det är väl en missuppfattning eller en felsägning. Vi måste skilja på dem som är döva och dem som är hörselskadade. Vi har här i landet en grupp bestående av ca 150 000 människor som är hörselskadade och använder hörapparat. Dessutom finns det en grupp som beräknas uppgå till 150 000–200 000 som inte använder hörapparat men som borde göra det. Och sedan finns det ett antal – jag vet inte hur många – som inte ständigt behöver en hörapparat men som behöver någon form av hjälp för att kunna följa TV. Enligt de uppgifter som vi har införskaffat till utskottet finns det ca 10 000 helt döva personer och därtill 20 000 människor som har en mycket svag hörsel och inte kan klara sig med hörapparat eller hörslinga. En tredje grupp som jag också vill nämna i detta sammanhang är de utlänningar vi har i vårt land som saknar tillräckliga kunskaper i svenska för att kunna följa de svenska TV-programmen.

När det gäller den grupp som jag först nämnde kan man säga att andra hjälpmedel än textremsor är att föredra. Det är den stora gruppen, som omfattar ca en halv miljon människor. Vi har fått uppgifter om att för dessa skulle hörtelefoner eller hörslingor med fördel kunna användas. Om man klarar sig med de hjälpmedlen är de avsevärt mycket bättre därför att de ger möjlighet att uppfatta både tal och andra ljud; textremsorna återger som vi vet endast det som sägs. För denna grupp är det alltså fråga om behov av tekniskt hjälpmedel för att motverka handikappet och därmed är det en handikappfråga. Hur den frågan skall lösas arbetar handikapputredningen med, och utskottet har ansett att vi skall avvakta dess förslag.

Herr Johansson i Skärstad frågade mig om det är nödvändigt att vänta på en utredning. Jag har faktiskt den uppfattningen. Sveriges dövas riksförbund anser att det inte ligger i de dövas intresse att begära avgiftsbefrielse eller avgiftsnedsättning. Man vill hellre betala full avgift och därmed ha möjligheter att ställa krav på att det verkligen satsas på åtgärder för de handikappade. Den tekniska utvecklingen – intern TV och videoband – ger därvidlag stora möjligheter. Sveriges dövas riksförbund anser sig ha god anledning att förvänta att handikapputredningen kommer med förslag av stor betydelse för de döva. Även motionskravet om ekonomisk lättnad vid TV-köp bör ses i samband med handikapputredningens väntade förslag.

För de grupper som inte är hjälpta av tekniska hjälpmedel behövs textremsor av olika slag. För de barndomsdöva, som i allmänhet har en låg läshastighet, ett snävt ordförråd och snäva referensramar, måste texten vara enkel. Andra döva eller nästan döva – på grund av sjukdom eller olyckor vid vuxen ålder – vilka i varje fall som hörande lärt sig

läsa, har större läshastighet och större ordförråd, och de kan läsa en utförligare text. När det gäller utlänningar som inte förstår svenska behövs det en textremsa för varje aktuellt språk. Detta är alltså inte något enkelt problem för Sveriges Radio, men rent tekniskt påstås det vara möjligt att lösa problemet genom en mottagarapparat där man kan välja mellan olika texter. Detta system är inte helt färdigutvecklat, men rent principiellt tekniskt lär problemet ändå vara löst. Det krävs en apparat med flera valmöjligheter – med flera knappar att trycka på. En sådan apparat kostar naturligtvis mycket pengar, och även kostnaderna för Sveriges Radio ökar. Såvitt utskottet kunnat finna är det ändå detta man hoppas på som den verkliga hjälpen för dem som behöver textade program.

Låt mig i detta sammanhang få säga att även jag har haft kontakt med hörselskadade och döva. Dessa har vid många tillfällen framhållit vikten av att de som framträder i TV borde röra mera på läpparna och tala tydligare. Det skulle för många döva som vant sig vid att läsa på läpparna när folk talar vara till mycket stor hjälp.

Herr Börjesson i Falköping säger att utskottets betänkande andas förståelse för de dövas problem. Ja, sannerligen! Dessa problem har vi mycket noga gått igenom i utskottet, och vi har på olika sätt försökt göra oss underrättade om situationen.

När nu Sveriges Radio gjort den begärda utredningen, som vi hoppas få ta del av inom en inte alltför avlägsen framtid, och när handikapputredningen för närvarande undersöker på vilket sätt de handikappade skall kunna få del av det kulturella utbudet, har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka motionerna. Jag kan absolut inte tro att dessa utredningar i sitt arbete utesluter de handikappgrupper som de döva och hörselskadade utgör.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Utskottets ordförande sade att han önskade att de som talade i TV skulle röra på läpparna. Jag skall gå ett steg längre. Någon sade till mig att det vore önskvärt att de som uppträder i TV inte hade skägg, därför att skägget gör att man inte kan se läpparna. Detta bara nämnt inom parentes.

Anledningen till att jag begärde ordet, fru talman, var närmast att herr Mattsson i Lane-Herrestad tydligen missuppfattade mig när jag sade att det finns 650 000 döva. Märk väl att det är fråga om gravt hörselskadade, mindre gravt hörselskadade och döva. Sammantaget rör det sig om ett antal av ca 650 000.

Visst är dessa människor en förhållandevis liten grupp jämfört med de normalhörande, men fördenskull skall man inte glömma bort dem. Vi skall försöka göra tillvaron lättare för dem och försöka hjälpa dem att bryta sin isolering.

Det är riktigt att tekniska hjälpmedel, exempelvis hörselslingor o. d.,

Torsdagen den
12 december 1974

*Underlättande för
vissa handikappade
att ta del av
Sveriges Radios
programutbud*

betyder mycket. Det är emellertid precis så som herr Mattsson sade att alla kan inte utnyttja hörselslinga.

Det är inte bara de helt döva som kräver textade TV-program i ökad omfattning. Det kommer framställningar även från hörselskadade. Från den organisation där jag arbetar, Hörsellfrämjandets riksförbund, som har omkring 32 000 medlemmar, föreligger framställningar gång efter annan. "Vi vill ha fler textade program för att vi bättre skall kunna ta del av vad TV kan erbjuda," säger man.

Årets Julkalender, som jag personligen och många med mig tycker är bra, förekommer textad – men märk väl att det textade programmet kommer som repris dagen efter. Jag frågar mig om det inte är en form av diskriminering. Jag kanske är litet känslig. Men vad är det som hindrar att man sänder Julkalendern textad. Och man kan sedan sända den textad i repris.

Det är självklart att vi är mycket tacksamma för Aktuellt i veckan och att vi en gång i veckan kan få textade aktuella nyheter. Men är det tillräckligt? Ingalunda!

Så länge det är på detta sätt kommer åtminstone jag – och jag vet att många står bakom mig – att rikta krav till TV på fler textade program. Jag tycker att man i jämlikhetens och solidaritetens samhälle borde vara generös mot dem som lever i sin tysta värld.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Fru talman! Får jag säga till kulturutskottets ordförande att det nästan varje år vid de dövas riksdag framförts önskemål om befrielse från att betala TV-licens. Jag har samtalat med många som sagt: "Vi kanske inte skall driva det kravet så hårt, för det kan gå ut över något annat – vi kanske inte får så många textade program." Men det ena får ju inte utesluta det andra. Jag tror att vi har rätt att ställa båda de krav som vi har framfört.

Jag har umgåtts med många döva och hörselskadade. Jag kan tala om att när en gravt hörselskadad lyssnar till en person som spelar och sjunger framstår musiken som mycket starkare för den hörselskadade än för den som har full hörsel och sången mycket svagare – den uppfattar han ibland inte alls. Det här är ett stort problem. Jag säger detta med tanke på det anförande som herr Mattsson i Lane-Herrestad höll.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Att problemet är stort är riktigt, och det sade jag också.

Det har sagts här att vi diskriminerar, glömmar bort, osv. Det har ju väckts motioner under årens lopp med begäran att Sveriges Radio skulle göra en utredning. Nu har Sveriges Radio gjort den utredningen, men jag kan inte presentera den eftersom den, som jag sade, är på internremiss inom företaget.

Jag tror att det var herr Börjesson i Falköping som sade att även hörselskadade behöver textade program. Ja, men de har kanske inte provat

de tekniska hjälpmedel som finns och som skulle för dem underlätta att tillgodogöra sig programmen. Det blir ju inte samma sak att läsa texten som att kunna höra.

De dövas riksdag hade enligt herr Johansson i Skärstad fattat ett visst beslut. Jag har redogjort för de uppgifter vi har fått från deras organisation.

Vad sedan beträffar Julkalendern tror jag det är många barn som tycker det är bra att den körs två gånger.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! När jag använde ordet diskriminering var det närmast med tanke på exempelvis detta att de döva och hörselskadade inte får nyheterna mer än en gång i veckan. De är självklart tacksamma över Aktuellt i veckan, men jag undrar om vi andra skulle vara så tacksamma att bara få nyheter en gång i veckan, exempelvis Aktuellt.

De politiska debatterna och övriga debatter som förs i TV är ju de döva helt utestängda ifrån.

Jag medger gärna att det har skett en förbättring, vilket vi konstaterar med glädje. Vi har fått fler textade TV-program, men det är långt ifrån tillfredsställande. Vi fordrar ännu mer.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Jag nämnde att det rent tekniskt tycks vara löst, att man kan följa olika textade program genom att ha mer utvecklade apparater. Frågan är alltså på gång.

Sedan gäller det dock hur mycket vi kan förvänta oss att finna intresse för att tillverka dessa apparater, och vilka möjligheter vi kan ha att hjälpa dessa människor att få dem. För industrin torde det inte vara ekonomiskt lockande att satsa på en inhemsk tillverkning av TV-apparater med sådana tillkopplingsanordningar jag talat om. Marknaden är liten. Det vore bäst om man kunde anknyta till ett internationellt system. Men i de stora länderna tycks man inte ha intresse av textremsor som innehåller översättning av t. ex. utländskt tal.

Det finns emellertid ändå en tänkbar utveckling som kan ge denna textsändning en chans. Man kan tänka sig ett system med möjligheter att koppla in ett antal olika texter av typen tipsresultat, väderrapport, nyheter osv. Tittaren kan då när som helst och oberoende av vilket program som sänds koppla in något av detta.

Det är ett sådant system som vi hoppas på, och när vi får det och ger möjligheter för de döva att använda det, då kan de verkligen vara nöjda. De skall inte vara nöjda med det som är nu, utan utvecklingen måste gå vidare.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Herr Mattsson i Lane-Herrestad säger att det finns för litet underlag och är rädd för att man över huvud taget inte kan få fram de tekniska hjälpmedel det är fråga om. Ingen är gladare än jag om

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Underlättande för
vissa handikappade
att ta del av
Sveriges Radios
programutbud*

Torsdagen den
12 december 1974

*Kommunala
renhållningslagen*

vi kan komma dithän att vi får möjligheter att koppla om TV-apparaten om vi inte önskar textremsor osv. Det får ta sin tid, och det är en fråga om kostnader, men innan dess har vi rätt att kräva ett ökat antal textade TV-program.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 445 av herr Börjesson i Falköping och fru Fränkel, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Kommunala renhållningslagen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 50 i anledning av propositionen 1974:163 med förslag till lag om ändring i kommunala renhållningslagen (1970:892) jämte motioner.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Fru talman! För nästan på dagen fyra år sedan antog den dåvarande tvåkammarriksdagen i ett av sina sista beslut den kommunala renhållningslagen, vars konsekvenser för glesbygden man kanske inte helt hade tänkt över.

Lagen, som trädde i kraft den 1 januari 1972, har bland såväl kommunalmän som allmänhet förorsakat mycket besvär, bekymmer och irritation över framför allt dess tillämpning inom glesbygdsområden.

Många av de människor som bor där, lantbrukare och andra, har varit vana vid att själva nyttiggöra sig eller destruera detta avfall på platsen, och kan inte förstå varför man förbjudit detta. Vad är det för vits med att kommunerna skall hämta och transportera in hushållsavfall, trädgårdsavfall eller latrin till redan i många fall överbelastade reningsverk eller för att samla på hög i stora sopberg, vilkas miljörisk måste vara mycket större än med det tidigare förfaringssättet. 14 § i normalhållsvårdsordningen föreskriver bl. a. att all orenlighet, och dit hör hushållsavfall, trädgårdsavfall och latrin, som det åligger kommunen att forsla bort, inte får användas vid gödsling, inte grävas ned, inte komposteras, inte brännas eller på annat sätt slutligt behandlas av fastighetsägarna.

Under det första året som lagen var i kraft skulle dispenser tillåtas ganska generöst, men tredje lagutskottet skrev i sitt betänkande att efter

den 31 december 1972 skulle inga som helst undantag från lagen medges. Det var just detta som föranledde mig att ställa en interpellation till jordbruksministern hösten 1972, där jag begärde ökade dispensmöjligheter för glesbygden. Dåvarande jordbruksministern Ingemund Bengtsson gav beskedet att några ytterligare åtgärder inte var erforderliga. Det var alltså ett rätt negativt svar jag fick.

Jag och flera med mig har sedan motionsvägen begärt en översyn av lagens tillämpning inom glesbygdsområden. Riksdagen avslag denna vår begäran i en gemensam borgerlig reservation hösten 1973 med 8 rösters marginal.

Trots detta avslag har vi nu fått vår begäran om översyn och de flesta av våra motionskrav tillstyrkta. Låt mig bara få ge nuvarande jordbruksministern – som inte finns här i kammaren i dag – en eloge för hans snabbhet att, efter det han blivit utnämnd till jordbruksminister, ta upp dessa problem. En arbetsgrupp inom departementet har utarbetat en promemoria, som varit ute på remiss till olika instanser och som i stort sett ligger till grund för den proposition vi skall ta ställning till.

Vi som har kritiserat renhållningslagen – det gäller väl i stort sett endast dess tillämpning i glesbygden – har inte, åtminstone inte jag, varit ute efter att ändra på de miljökrav som jag tror vi är eniga om att man skall ställa, nämligen att bevara vår miljö och natur så ren och ofördärvad som möjligt.

Vi har bara ansett att man inte skall använda större byråkrati, kostnader eller våld än vad som är nödvändigt för ändamålet.

Vi hälsar med tillfredsställelse de förändringar som är föreslagna och som utskottet ställt sig enigt bakom. Alla våra krav har inte blivit helt tillgodosedda, vilket bl. a. framgår av det särskilda yttrandet till utskotts- betänkandet av herr Wachtmeister i Johannishus och mig. Vi pekar där bl. a. på att den enskildes besvärssordning inte är helt klarlagd i de föreliggande förslagen, utan snarast behöver ses över.

Vidare anser vi att vårt yrkande om att trädgårdsavfall och latrin generellt skulle undantas från renhållningslagen inom glesbygdsområden redan nu borde ha biträttits av utskottet.

Vi har ansett det som självklart att den enskilde skall ha rätt att själv hantera och använda detta s. k. avfall utan att dispens behöver sökas.

Men i vetskap om att kommunerna har möjlighet att ge dispens och att i den utredning som nyligen tillsatts av socialministern om översyn av hälsovårdsstadgan dessa frågor kommer att diskuteras, har vi avstått från att reservera oss. Med det särskilda yttrandet har vi velat markera vår inställning. Sker ingen ändring återkommer vi.

Jag sade inledningsvis att renhållningslagen förorsakat många problem. Av ett cirkulär från naturvårdsverket framgår att i 142 kommuner förekommer inte mindre än totalt 80 000 dispenser.

Överklaganden och besvärssärenden har varit många och förorsakat ett mycket stort arbete både för enskilda fastighetsägare och besvärsmyndigheter.

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Kommunala
renhållningslagen*

Torsdagen den
12 december 1974

*Kommunala
renhållningslagen*

Tidningsartiklar och insändare om hur man gått fram för att genomföra lagen har gett oss skrämmande bevis på dess tillämpning på många områden.

En av de mest temperamentsfulla insändarna läste jag i Dagens Nyheter någon gång i våras, undertecknad av en f. d. riksdagsledamot, som tog bl. a. upp ett överklagningsärende som hamnat i kammarrätten och som tidigare behandlats av olika instanser med mängder av skrivelser och höga myndighetspersoner inkopplade.

Den som begärt denna befrielse från hämtning var en 84-årig änka, som endast hade sin pension att leva av. Hon hade en tomt ute på en skärgårdsö och hade där byggt en primitiv stuga, men på grund av åldern hade hon under det senaste året varit där endast vid två tillfällen under ett par dagar. Hon hade inte lämnat något avfall men måste ändå betala sina avgifter. Undertecknaren av insändaren hade tidigare både deltagit i beslutet om antagande av renhållningslagen och ett halvår tidigare varit med om att rösta för avslag på en reservation om översyn av denna lag.

Ord och handling stämmer inte alltid överens.

Vari består nu de viktigaste förändringarna i renhållningslagen? Kommunerna ges – och det är väl den viktigaste ändringen – möjlighet att i stor utsträckning själva bestämma omfattningen av renhållningsverksamheten i glesbygd och får själva avgöra vilket hämtningsförfarande de vill ha. Kommun får vidare besluta att avfallshämtning på två eller tre fastigheter får ske genom en gemensam behållare.

Jag har tidigare redovisat det s. k. Varasystemet, uppbyggt på containers uppställda på ett antal platser i kommunens glesbygd, dit fastighetsägarna själva får forsla sitt avfall. Det blir nu tillåtet att utan licens införa detta system, utan att det härför krävs någon form av förbindelse. Detta system, som jag tycker är mycket bra, är billigare och har den förtjänsten att alla har möjligheter att vara med och lämna sitt avfall. Ingen ställs utanför systemet. Jag skall uppehålla mig en eller ett par minuter vid detta system.

Vara kommun har varit remissinstans och har i sitt remissvar uppgivit att hämtning av hushållsavfallet sker från 5 000 glesbygdsfastigheter enligt containersystemet. Kostnaden för varje glesbygdsfastighet är 20 kronor per år. Den utredning som föregick kommunens beslut visade att hämtning vid varje glesbygdsfastighet skulle kostat 205 kronor. Ägare av tätortsfastighet, där säcksystemet fortfarande tillämpas – man har inte heller planer på någon annan ordning – får per år betala 115 kronor. Hämtning sker även där en gång i veckan. Inga som helst överklaganden eller irritationer har förekommit i denna kommun.

Ja, fru talman, jag har redan berört vårt särskilda yttrande. Jag vill endast avslutningsvis uttala den förhoppningen att de ändringar som nu föreslås, även om de kanske inte är tillräckliga, ändock med ett praktiskt och förståndigt handlande från kommunalmännen skall medföra betydligt mindre irritation och bättre samförstånd mellan den enskilde

fastighetsägaren och de beslutande organen för den kommunala renhållningen.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JONASSON (c):

Fru talman! Den kommunala renhållningslagen har i sin nuvarande utformning väckt stor irritation på många håll, och tillämpningen av lagen har varit stelbent. Med anledning härav väckte vi i början av årets riksdag motionen 514, där vi för att åstadkomma större smidighet på området krävde ett överförande av bestämmanderätten beträffande avfallshanteringens omfattning och organisation till kommunerna. Liknande krav framförde vi 1973. Då avslog majoriteten motionerna.

Sedermera har regeringen, som också nyss påpekats, lagt fram propositionen 163, som berör dessa frågor. Då vi ej ansåg att denna skulle leda till det resultat vi åsyftat i motionerna, väckte vi i anslutning till propositionen motionen 1959 från centern.

Efter många och långa diskussioner i utskottet föreligger nu ett enhälligt utskottsbetänkande. Jag skall fördenskull ej ställa något yrkande utöver utskottets.

Den förbättring av lagen som nu föreslås bör vara till fördel för verksamheten i fråga. Nu måste en ordentlig dialog kunna föras mellan kommunen och den enskilde fastighetsägaren. Större smidighet bör kunna åstadkommas. Jag vill klart säga ifrån att en jordbrukare eller fastighetsägare, som har möjligheter att själv ta till vara eller tillintetgöra avfallet, skall kunna få göra det utan alltför mycket byråkratiskt krångel.

Vid utskottets betänkande har jag fogat ett särskilt yttrande. Med detta har jag markerat att jag trots allt ej kan vara riktigt nöjd med propositionens förslag.

Kommunerna borde enligt min uppfattning ha fått ytterligare befogenheter och smidigheten skulle ha blivit mycket större. Föreliggande förslag är ett steg i rätt riktning, och vi får pröva det. Fungerar det inte som vi har tänkt oss, då får vi återkomma.

Herr HENMARK (fp):

Fru talman! Jag vill allra först uttala min tillfredsställelse med de förändringar i renhållningslagen som propositionen 163 innebär. Denna lag har nämligen varit till mycken irritation och mycket bekymmer på sina håll.

Under den allmänna motionstiden 1973 ingav herr Larsson i Borrby och jag en motion där vi föreslog att dispensmöjligheterna skulle vidgas och att större möjlighet skulle ges den enskilde fastighetsägaren att göra sin röst hörd i fråga om renhållningen.

Vid det tillfället sade den dåvarande utskottsmajoriteten att enligt utskottets mening fyller den nya renhållningslagen en viktig funktion när det gäller att komma till rätta med miljöstörföringar och sanitära olägen-

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Kommunala
renhållningslagen*

Torsdagen den
12 december 1974

*Kommunala
renhållningslagen*

heter". Sedan talade man på en halv sida om alla de stora och förnämliga möjligheter som var förknippade med renhållningslagen såsom den då var utformad. Med hänsyn till detta ansåg utskottet givetvis att det inte fanns tillräckliga skäl för att tillstyrka motionsyrkandena.

Nu har det kommit en förändrad renhållningslag, som i stort sett tillgodoser de yrkanden som vi framställde i motionen, nämligen att det skulle bli större möjligheter att bestämma både för kommunen och för den enskilde.

I år säger utskottet med anledning av den framlagda propositionen: "Av uttalanden i propositionen framgår att kommunen avses få långtgående befogenheter att inom ramen för sina åligganden och med hänsynstagande till de enskildas intressen, skäliga miljövårdskrav, det normala behovet av bortforsling och till kostnaderna för densamma ordna avfallshämtningen på det sätt som kommunen finner lämpligast."

Så fortsätter utskottet:

"Utskottet delar i princip den i nyssnämnda motioner framförda uppfattningen att kommunerna måste anses väl skickade att själva besluta i åtskilliga frågor rörande den närmare omfattningen och organisationen av renhållningsverksamheten."

Längre fram säger utskottet:

"Utskottet anser det angeläget att den enskilde har goda möjligheter att tillvarata sina intressen. Som anförts i promemorian kan förväntas att den avsedda utökningen av kommunens beslutanderätt kommer att tillgodose den enskildes intressen på ett bättre sätt än hittills."

Jag vill gärna gratulera jordbruksutskottet till att på så kort tid ha kunnat göra en sådan perfekt helomvändning; det är fint. I det sammanhanget vill jag dock erinra om att jordbruksutskottets nuvarande ordförande var min medmotionär, och för honom har det alltså inte varit någon helomvändning, liksom inte heller för en hel del andra som nu finns i jordbruksutskottet. Men det är ändå en grupp som har gjort en alldeles perfekt helomvändning, och det hedrar dem att de kan ta rättelse.

Jag har emellertid väckt också en annan motion, som jag vill ägna ett par minuter åt. Redan då renhållningslagen antogs fanns det ett undantag från de allmänna bestämmelser som säger att kommunen har renhållningsansvaret för allmänna platser, däri inbegripet gator och gångbanor vid gator. Undantaget från regeln innebar att kommunen tills vidare skulle kunna ålägga fastighetsägare att sköta renhållningen på trottoarerna.

Med hänsyn till den tekniska utvecklingen osv. tvivlade man redan då på att undantaget var så lämpligt. Men man ville inte röra vid det under den då pågående kommunreformen. Man var beredd att i ett senare läge ta upp saken till ny bedömning. Under motionstiden i år väckte jag en motion beträffande denna fråga.

I regel har städer och större samhällen en utomordentlig maskinutrustning. I många städer har kommunen övertagit renhållningen av trottoarerna. Det är rationellt att göra så. I min motion räknar jag upp ett

tiotal städer. I vissa städer, bl. a. i min hemstad, säger de kommunala myndigheterna att de kan åta sig att hålla trottoarerna rena mot en viss avgift. Men en förutsättning för att staden skall kunna göra detta åtagande är att alla fastighetsägare inom ett kvarter är överens. Om en fastighetsägare är motvillig, kan han stoppa den kommunala renhållningen för hela kvarteret. Det är inte riktigt.

I de kvarter som består av egna hem finns många äldre eller sjuka, som inte orkar med att skotta snö och hålla rent på trottoarerna. Dessutom vräker snöplogarna upp mycket stora snömassor på trottoarerna. Sedan skall fastighetsägaren skotta bort det. Staden borde forsla bort snön och hålla trottoarerna rena.

Utskottet skriver: "Utskottet finner för sin del det i motionen framlagda förslaget i och för sig beaktansvärt." Tack för det! "Mot bakgrund bl. a. av tredje lagutskottets förenämnda, av riksdagen godkända, uttalande anser utskottet emellertid det kunna förutsättas att frågan är uppmärksammas och kommer att tas upp till omprövning när tiden härför anses mogen." Riksdagen har sagt att frågan bör tas upp, och då är det väl riksdagen som skall ta upp den? Först måste emellertid en motion väckas. Jag har velat skapa ett incitament för riksdagen att ta upp frågan. Jag förstår inte anledningen till att motionen inte har behandlats positivt. Frågan är fullt mogen för behandling.

Vidare anför utskottet: "Utskottet har inte tillräckligt underlag för att f. n. anse sig kunna påyrka bifall till motionen 1974:46." Jag frågar: Vilket underlag saknas? Faktum är ju att frågan har behandlats tidigare. Det sades då att när kommunreformen var genomförd och det liksom lugnat ner sig, skulle man kunna ta upp denna fråga på nytt. För kommunerna är detta säkert ett betydligt mindre problem än när de ålades att köra ut till vartenda torpställe för att hämta sopor. Det var mycket besvärligt. Trottoarrenhållningen är en ganska enkel ordning, eftersom det finns så många maskiner. Staden måste ändå hålla rent på gatorna.

Det är inte lönt att ställa något yrkande, eftersom motionen är avstyrkt. Men jag vågar påstå att motionen kommer tillbaka. Jag hoppas att jordbruksutskottet nästa år skall anse att det finns ett tillräckligt underlag för att fatta beslut i frågan.

Fru OHLIN (s):

Fru talman! Den kommunala renhållningslagen, som trädde i kraft den 1 januari 1972, har på ett väsentligt sätt bidragit till "ett renare samhälle", vilket väl alla i kammaren är beredda att instämma i. Vi har under de senaste åren börjat se verkningarna av lagen genom en minskning av nedskräpningen. Vi kan väl med tillfredsställelse notera att de privata skräphögarna i naturen, både i glesbygd och utmed våra vägar, har minskat, även om det finns mycket övrigt att önska beträffande nedskräpningen i naturen.

Kritik har dock framförts när det gäller det kommunala renhållningsmonopolet. Kritiken har främst riktats mot den tillämpning av bestäm-

Torsdagen den
12 december 1974

*Kommunala
renhållningslagen*

melserna som skett i vissa kommuner, framför allt vad avser glesbygds-områden. I det framlagda ändringsförslaget ges kommunen större möjligheter än för närvarande att själv och tillsammans med den enskilde bestämma omfattningen av renhållningsverksamheten i glesbygd. Kommunen får härigenom vidsträckta möjligheter att arrangera sophämtningen på det ur kostnadssynpunkt lämpligaste sättet. Kommunen skall således ta hänsyn till de skillnader som finns mellan glesbygd och tätortsbebyggelse, men detta skall ske på sådant sätt att skäliga miljö-vårdskrav tillgodoses. Viktigt är också att avfallshämtningen blir tillfredsställande även vid fritidsbebyggelse.

Kommunen får vidare enligt förslaget, 3 §, besluta att avfallshämtning från två eller tre närbelägna fastigheter skall kunna ske från gemensamt sopställ, som är placerat på någon av de berörda fastigheterna. Detta kan vara till stor fördel för ensamstående och pensionärer med mindre avfallsmängder. Ur kostnadssynpunkt kan det vara av stor betydelse för den gruppen av människor. Det är viktigt att den enskildes rätt och kommunens skyldighet i fråga om omhändertagande av avfall klart fastlagts i förslaget.

Jag hyser stort förtroende för att kommunerna skall uppfylla sin del av ansvaret och också på ett smidigt sätt tillämpa de nya bestämmelserna. Jag hälsar med tillfredsställelse departementschefens förslag till Lag om ändring i kommunala renhållningslagen (1970:892).

Herr Henmark har själv kommenterat vad utskottet sagt om hans motion nr 46, och jag behöver därför inte ytterligare gå in på utskottets påpekande därvidlag.

Fru talman! Jag vill därmed yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 50.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Vissa utgifter inom industridepartementets verksamhetsområde

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 56 i anledning av propositionen 1974:170 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1974/75 i vad avser industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:170 bilaga 11 under punkten 7 (s. 80–85) föreslagit riksdagen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa säkerhet med högst 800 000 000 kr. för Svensk kärnbränsleförsörjning AB:s åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränslecykeln.

*Statlig säkerhet för
Svensk kärnbräns-
leförsörjning AB*

I detta sammanhang hade behandlats de i anledning av propositionen i denna del väckta motionerna

1974:1968 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen i avvaktan på riksdagens energipolitiska beslut våren 1975 skulle avslå propositionen vad beträffade säkerhet med högst 800 milj. kr. för Svensk kärnbränsleförsörjning AB:s åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränslecykeln samt

1974:1969 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes att ramen för säkerheter enligt förevarande punkt i propositionen sattes till 337 milj. kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på motionerna 1974:1968 och 1974:1969 bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa säkerhet med högst 800 000 000 kr. för Svensk kärnbränsleförsörjning AB:s åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränslecykeln.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Börjesson i Glömminge, Gustafsson i Byske och Sjönell samt fru Hambræus (samtliga c) som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1974:1968 skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1974:1969 såvitt gällde säkerhet utöver ett belopp av 300 000 000 kr. för åtaganden av Svensk kärnbränsleförsörjning AB.

2. av herr Pettersson i Västerås (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1974:1969 samt med avslag på motionen 1974:1968 bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa säkerhet med högst 382 000 000 kr. för Svenska kärnbränsleförsörjning AB:s åtaganden i samband med upphandlingar av kärnbränsle.

Torsdagen den
12 december 1974

*Statlig säkerhet för
Svensk kärnbräns-
leförsörjning AB*

Herr SJÖNELL (c):

Fru talman! I tilläggsstat I, trettonde huvudtiteln, punkten F 7, behandlas den proposition som innehåller förslag om att höja det statliga garantiåtagandet för Svensk kärnbränsleförsörjning AB:s upphandlingar av anrikat kärnbränsle med en halv miljard, från 300 miljoner till 800 miljoner kronor. Centern har i sin partimotion 1968 kategoriskt vägrat godta denna höjning av de statliga garantierna. Därmed markerar vi att vi står kvar vid den ståndpunkt som vi intog när denna fråga behandlades förra gången. Det var ganska nyligen, nära nog exakt för ett år sedan. Då gällde garantin 300 miljoner kronor.

Huvudmotivet för att vi säger detta kategoriska nej till en höjning med ytterligare en halv miljard av samhällets utfästelser beträffande upphandling av anrikat uran är bara en logisk konsekvens och uppföljning av 1973 års riksdagsbeslut att inga beslut om ytterligare utbyggnader av kärnkraften skulle fattas innan ett nytt och allsidigt beslutsunderlag hade förelagts riksdagen, ett underlag som gjorde det möjligt att fatta ett slutgiltigt avgörande i frågan. Som alla vet har något sådant nytt och allsidigt beslutsunderlag i denna fråga ännu inte presenterats riksdagen. Det har inte förelegat anledning till det ännu, utan enligt utfästelser från regeringen kommer det att föreläggas vårriksdagen. Då skall man slutgiltigt presentera det stora underlaget för ett övergripande energibeslut för sannolikt resten av detta århundrade.

Låt oss emellertid se närmare på de problem som ställs i propositionen och på vårt kategoriska nej till en höjning av utfästelserna. Om vi då går in i detaljer och lämnar det principiella motivet – det var som sagt ett enkelt och konsekvent uppföljande av riksdagens beslut 1973 – finner vi att en mer än 100-procentig höjning av riksdagens och samhällets åtaganden i detta utomordentligt känsliga sammanhang skulle innebära att riksdagens handlingsfrihet beskärs väsentligt. Innebörden av 1973 års beslut var ju att riksdagen skulle ha absolut handlingsfrihet. Ett beslut här skulle kunna fattas helt förutsättningslöst. Men det kan ju riksdagen inte göra, om samhällets engagemang i upphandlingen av anrikat uran höjs mer än 100-procentigt.

Går vi sedan vidare i texten finner vi att atomenergikommissionen och presumtiva västeuropeiska anrikningsföretag numera kräver sådana betalningsvillkor för att vilja garantera leveranser av anrikning att vi tvingas till att med utländsk valuta – jag vill understryka att det den här gången är fråga om dollarvaluta – ge oss in på avtal om upphandling av anrikat uran gällande långt in på 1990-talet. Och det var ju ändå inte meningen med 1973 års beslut, när vi här i riksdagen sade att handlingsfriheten skulle lämnas obeskuren till dess att det stora energibeslutet skulle fattas. Det beslutet skulle alltså vara förutsättningslöst, och handlingsfriheten måste då vara absolut. Självfallet innebär detta att riksdagen nästa år – eller när det nu blir – kan fatta beslut även om reducering av de tidigare beslutade elva reaktorerna, om handlingsfriheten alltså skall vara 100-procentig. Och någon sådan kan ju över huvud taget inte tänkas, om vi engagerar oss i upphandlingar ända in på 1990-talet.

Detta är våra principiella invändningar. Även de nyss angivna konkreta invändningarna mot uppläggningsen av denna proposition är logiska. Men det finns ytterligare en synpunkt i sammanhanget, som jag helt kort skall beröra. Det gäller informationen. Vi kan väl vara ense om att detta är en fråga som har engagerat svenska folket mera intensivt än någon annan fråga på många decennier. Inte ens om vi går tillbaka till ATP-striden skulle vi kunna finna en fråga som till den milda grad har engagerat olika grupper i vårt samhälle. Man diskuterar energifrågorna i utbildningssammanhang, i cirklar, på arbetsplatser, i organisationer, i politiska partier osv. Det är, kort sagt, en fråga som gått fantastiskt djupt in hos det svenska folket.

I en sådan viktig fråga tycker jag att det hade varit ett minimikrav på varje viljeyttring och varje agerande från regeringen, framför allt när det gäller kärnkraften som är den fråga som är mest tillspetsad och mest engagerar folket, att man hade givit enkla, klara och entydiga besked till allmänheten. Denna borde ha fått vad man kan ha anledning att ställa krav på i en sådan här fråga, nämligen en lättbegriplig information. Tyvärr, fru talman, nödgas jag och många med mig konstatera att motsatsen har varit och är fallet.

Jag vet inte hur många telefonsamtal och hur många brev jag har fått av intresserade medborgare som studerar och försöker sätta sig in i de konkreta sammanhangen i kärnkraftsfrågorna. Dessa människor frågar: Vad i herrans namn har det egentligen stått i propositionen från år 1973 och i den proposition vi behandlar i dag? Jag måste tillstå att jag har haft utomordentligt svårt att försöka förklara det – om jag över huvud taget har lyckats göra det. Det är så pass luddigt – och jag kunde säga kryptiskt – skrivet att t. o. m. gamla tränade utskottsveteraner har haft svårt att utläsa fakta och vad som varit meningen. Det har i varje fall varit med mycken stor möda som tränat utskottsfolk har kunnat fatta vad som varit avsikten med propositionen. Att utgå ifrån att folk med vanlig genomsnittlig erfarenhet av att läsa innantill och att tyda officiella texter skulle kunna få ens den blekaste aning om vad som avses är orimligt. Människor har också klagat över detta. Jag tror att det hade varit angeläget att på ett helt annat sätt förtydliga avsikterna och förslagen och att göra dem lättbegripliga, att över huvud taget lämna information i en helt annan form än en tekniskt utomordentligt komplicerad och kryptisk proposition.

Men, fru talman, jag vill inte med detta försöka göra gällande att vi som sitter som centerpartiets representanter i näringsutskottet har blivit missledda på något sätt av den luddiga eller kryptiska skrivningen. Vi har nog fattat vad det varit frågan om. Vi tänker inte försöka göra gällande att fjolårets beslut här i riksdagen skulle ha missuppfattats av oss. Det innebar helt enkelt att man ställde 300 miljoner kronor till förfogande som säkerhetsgarantier. Vi är också fullt medvetna om att detta var avsett att räcka för de beslutade 11 reaktorerna och eventuellt för ytterligare 3 stycken. Det fanns invändningar från en av våra kolleger, men det återkommer jag till.

Torsdagen den
12 december 1974

*Statlig säkerhet för
Svensk kärnbräns-
leförsörjning AB*

Man kan då fråga sig om majoriteten av centerledamöterna i näringsutskottet nu intar en ny hållning. Nej, vi var redan i fjol utomordentligt tveksamma. Tveksamheten tog sig bl. a. det konkreta uttrycket att en av kollegerna i utskottet, nämligen Birgitta Hambræus, kategoriskt motiverade emot de 300 miljonerna den gången. Tveksamheten var alltså så pass stor att en av oss liksom bröt sig ur centergruppen i näringsutskottet. Dagens förslag från majoriteten av centerledamöterna innebär att vår tveksamhet har skärpts därhän att vi helt enkelt yrkar avslag på ytterligare utvidgning av säkerhetsgarantierna.

Anledningen till detta är också enkel. Departementschefen sade i fjol i sin proposition att de eventuella tre reaktorerna inte var särskilt mycket att fästa avseende vid i de här sammanhangen. Det fanns nämligen ännu inte något utbyggnadsbeslut, sade departementschefen. Ja, det fanns inte ens ansökningar om tillstånd enligt atomlagen för dessa reaktorer. Vi hade då all anledning att utgå från att de här tre reaktorerna så att säga existerade uteslutande i teorin, framför allt därför att riksdagen inom en inte allför lång tid – nämligen på våren 1975 – skulle fatta det definitiva beslutet om dem. En bekräftelse på att vår bedömning och vår tveksamhet var riktig är ju det förhållandet, att till dags dato avtal bara har träffats om ett anrikninguppköp beträffande en av de tre reaktorerna i fråga.

Skäl nr 2 till att vi trots vår tveksamhet ansåg oss kunna godta de 300 miljonerna i fjol för inköp av anrikat uran var att vi fick emfatiska uttalanden från ansvariga personer, framför allt från Vattenfall, från centrala driftsledningen och från andra som var involverade i kärnkrafts-uppbyggnaden i vårt land, att det bara vore en tidsfråga innan säkerhetsproblemen och avfallsproblemen över huvud taget, som har bekymrat både oss och andra i landet så mycket, skulle vara lösta. Det var små problem nu, och de problemen höll på att bli mindre, och de skulle inom en mycket kort tid vara helt lösta!

Vi har blivit varse motsatsen, fru talman! Under den tid som har gått sedan dess har problemen växt. Man har kunnat konstatera att avfallsproblematiken är längre bort från sin lösning än någonsin, att säkerhetsbestämmelserna ännu inte uppfyller de fullständiga krav som måste ställas för att man skall kunna vara säker, att de kritiska synpunkter över huvud taget som man hade anledning att anlägga har förstärkts.

Det har också tillkommit en tredje omständighet, som definitivt har kommit vår tveksamhet att gå över i detta klara nej till ytterligare engagemang i detta sammanhang: När svenska folket så till den grad har engagerat sig i dessa energifrågor, och särskilt i ställningstagandet till frågan om kärnkraft eller icke kärnkraft, kan det starkt ifrågasättas, om riksdagen så kort tid innan det "stora" beslutet fattas skall engagera samhället i sådana ekonomiska utfästelser av mycket vittskiftande slag, som i dag uppgår till nära 1 miljard kronor och innan beslutet har fattats – om det t. ex. inte kommer att fattas förrän av höstriksdagen nästa år – kanske stiger till det dubbla beloppet.

Vad som borde gälla i ett sådant sammanhang är helt enkelt att riksdagen förhåller sig helt neutral och sålunda håller samhället helt neutralt,

och låter kärnbränslebolaget, i den mån det behöver garantier och borgen, söka sig detta på den privata marknaden. Nu har man tagit lån i Investeringsbanken, och det finns också andra bankinstitut som man kan vända sig till. Eftersom kärnkraften enligt kärnkraftsvännerna är en utomordentligt förnämlig investering i framtiden, både ekonomiskt, säkerhetsmässigt och på annat sätt, borde det inte vara någon särskilt svår match att få erforderlig borgen hos något av våra stora kreditinstitut.

Det finns slutligen ytterligare en sak, fru talman, som är litet märkvärdig i detta sammanhang och som det finns anledning att helt kort beröra. Det har nämligen tillkommit ett nytt moment sedan vi fattade beslutet i fjol. Ett nytt begrepp har kommit in i bilden. Atomenergi-kommissionen i Amerika har börjat använda ett begrepp som heter uppsägningsavgifter, dvs. man kräver garantier för uppsägningsavgifter, alltså säkerheter för att dessa över huvud taget skall kunna gäldas. Detta är ett nytt moment, som är mycket intressant i det här sammanhanget och jag har länge funderat på vad det egentligen innebär. Det går inte att utläsa någonting därom ur propositionerna – som vanligt är det klen information – fastän det uppenbarligen gäller en ytterst vital sak.

Normalt i affärlivet och i ekonomiska sammanhang brukar leverantörer och försäljare av industriprodukter eller av varor över huvud taget börja laborera med uppsägningsgarantier och uppsägningsavgifter när man riskerar och befarar att den vara man säljer kan bli så rikligt förekommande på marknaden att man får svårigheter att avyttra den. Det gäller då att gardera sig mot uppsägningar så att man inte plötsligt ställs inför mycket sämre omsättning och blir av med stora order.

Jag skulle vilja fråga utskottets ordförande om han vet vad dessa uppsägningsavgifter är för någonting. Är det så som det normalt brukar vara i ekonomin, nämligen att man befarar att det skall bli för mycket av den produkt man säljer, då tycker jag inte att det skulle vara särskilt nödvändigt att så här "på stubben", andtrutet innan riksdagen skall fatta avgörande beslut om några månader teckna garantier på sådana här saker ända fram till 1990-talet. Då borde det normalt sett komma att finnas mycket av sådana produkter till förfogande, som man i så fall skulle kunna försäkra sig om. Men detta är någonting som inte framgår av vare sig propositionen eller någonting annat som jag lyckats få tag i, och det är möjligt att utskottets ordförande har bättre information. Jag tror att det vore i kammarens och allas vårt intresse att vi fick ett klarläggande på denna punkt.

Fru talman! Om invändningen mot vårt ställningstagande blir den att dessa 800 miljoner inte är någonting annat i praktiken än de 300 miljonerna därför att penningvärdeförsämring, krav från leverantörerna, uppsägningsavgifter etc. har skärpts i så hög grad att man nu måste ha 500 miljoner ytterligare för att klara samma åtaganden som i fjol, då säger vi: All right! Med den principiella inställning vi har till detta med kärnkraft och energisatsningar i framtiden tycker vi att det får räcka med de 300 miljonerna. Och skulle det innebära konsekvensen att vi blev

Torsdagen den
12 december 1974

*Statlig säkerhet för
Svensk kärnbräns-
leförsörjning AB*

av med de teoretiskt tänkta tre reaktorerna och kanske ytterligare någon av de elva, så inte kommer centerpartiet att skakas av någon inre kris av den anledningen. Tvärtom tror vi att det vore ett gott resultat av inflationen och försämringen av avtalsvillkor – för en enda gångs skull. Jag ber alltså att få yrka bifall till centerreservationen vid punkten 7 i detta utskottsbetänkande.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! I den del av tilläggspropositionen som berör industridepartementet har regeringen föreslagit att garantier upp till 800 miljoner kronor skall ges för upphandling av anrikningstjänster utomlands beträffande kärnbränsle.

Vpk reserverar sig mot detta. I vår motion har vi, efter att ha byggt på propositionens uppgifter, förordat en begränsning av garantiramen till 337 miljoner kronor. Förtydligande uppgifter från industridepartementet har gett vid handen att den ram som redan är in-tecknad utgör 382 miljoner kronor. Reservationen förordar därför en begränsning till detta senare belopp.

Skälen till att vpk inte godtar en utvidgning av ramen är följande.

För det första är det väl obestridligt att en omfattande och långsiktig bindning i fråga om anrikningstjänster utifrån indirekt stärker uppbindningen till en bestämd linje i energipolitiken. Det är lätt att säga att bindningen inte är formell. Men omfattande överenskomelser som, om de bryts, föranleder ekonomiska repressalier från avtalspartnern, bildar oundvikligen argument för fortsatt kärnkraftsatsning. Det är argument av samma slag som uppstår när man åberopar de nedlagda forskningskostnader eller driftsinvesteringarna till förmån för fortsatt uranbaserad kärnkraft. Mot en sådan uppknytning måste man reagera, om man är anhängare av att nästa års energipolitiska diskussion och beslut skall ske någorlunda förutsättningslöst och med reella alternativ.

För det andra skall riksdagen i vår ta ställning till energifrågan och till frågan om fortsatt kärnkraftsutbyggnad. Skepsisen mot kärnkraften är utbredd. Funktionsstörningar och nya ekonomiska fakta har ökat betänkligheterna. Inte ens regeringen har anledning att betrakta riksdagens beslut som på förhand givet. Då frågar man: Är det i så fall nödvändigt och klokt att nu, några månader före det stora ställningstagandet, ge klarsignal för ytterligare omfattande långsiktig upphandling av kärnbränsle? Knappast.

Och är det över huvud taget rimligt och nödvändigt att medan tilläggspropositionen utarbetas och behandlas av riksdagen föra förhandlingar om anrikningstjänster i hamn och fästa dem på kontrakt som är bindande för framtiden? Är brådskan så enorm att inte åtminstone underlaget för riksdagens ställningstagande i vår hade kunnat inväntas,

innan man bedömde vad som var nödvändigt? Varför vill man använda de månader som återstår till riksdagens principiella ställningstagande för att förhandla fram nya förpliktelser?

Såvitt vi förstår kan detta inte förklaras bara med praktiska skäl. Bakom ligger också en politisk avsikt – en avsikt att söka bygga upp positioner för kärnkraftens övertygade anhängare i regeringen och teknokratin.

Det syftet vill vpk för sin del icke göra sig delaktigt i.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Vad den här frågan gäller är kort och gott om vi skall ställa vissa garantier för inköp av atombränsle för att göra det möjligt, om riksdagen så beslutar, att driva kärnkraftverk. Jag tänker följaktligen inte gå in på någon diskussion om huruvida det är vettigt eller inte vettigt att bygga ut kärnkraftverk osv., för det är inte detta saken gäller.

Det rör sig om huruvida vi skall hålla fast vid ett avtal som staten har tecknat genom beslut 1973. Jag vill poängtera att det är precis samma antal kärnkraftverk det nu gäller. Det är precis samma kvantitet – det är bara siffrorna som är annorlunda, och jag skall försöka förklara varför de är det.

Herr Sjönell säger att han vägrar godta de nya summorna. Ja, det kan man naturligtvis göra i affärer; man vägrar godta summorna och då får man inte den vara man beställt. Det är så väldigt enkelt.

Vi fattade 1973 ett beslut om att ställa 300 miljoner kronor till förfogande för vissa garantier när det gällde kärnbränsle, då från USA. Nu visar det sig vid närmare förhandlingar att producenterna av varan kräver andra säkerheter. Vad producenterna egentligen är ute efter är att de som vill köpa deras vara skall ge säkerheter för att producenterna under alla förhållanden får pengarna.

Herr Sjönell ironiserar över att han inte vet vad detta med uppsägningsavgifter c. d. gäller. Ja, det innebär egentligen bara att man vill ha säkerhet för att man får betalning även om kunden i Sverige inte skulle klara saken, och det räcker inte med kundens garanti, utan man vill att staten skall vara med som garant. Krångligare är det inte.

Detta ironiserande och denna kritik mot att det blir en höjning med 100 procent har alltså inte ett dyft att göra med någon annan kvantitet än den ursprungliga, utan det är kraven från leverantörerna – som i det här fallet skulle vara USA och Sovjet – som föranleder höjningen. Det är bara ett fullföljande av det beslut som riksdagen redan har fattat.

Jag vill gärna i detta sammanhang säga några ord om handlingsfriheten. Här talar både herr Sjönell och herr Jörn Svensson om att de vill att vi skall behålla handlingsfriheten. Men den handlingsfrihet vi behåller om vi, som herr Sjönell och herr Jörn Svensson önskar, går emot förslaget är handlingsfriheten att icke kunna utnyttja ett beslut av riksdagen att bygga kärnkraftverk.

Förslaget innebär icke någon bindning till att vi skall bygga kärnkraft-

Torsdagen den
12 december 1974

*Statlig säkerhet för
Svensk kärnbräns-
leförsörjning AB*

verk, heller ingen bindning till att vi inte skall bygga sådana. Men om herr Sjönell's mening segrar försvårar det byggandet, om riksdagen skulle komma fram till att vi skall bygga kärnkraftverk.

Detta är inte handlingsfrihet, herr Sjönell – det är att förorda en linje. Det har man rätt att göra. Men säg då att det nya beslut som ni nu förordar skulle innebära att riksdagen fråntas de möjligheter som ni ville ge riksdagen 1973. Jag förstår inte riktigt denna ändring.

Herr Sjönell säger att man godtog 1973 inom centerpartiet förslaget om de här 300 miljonerna men man var väldigt tveksam. Och den tveksamheten visade sig i att Birgitta Hambraeus reserverade sig. Jag polemiserar inte mot Birgitta Hambraeus. Hon reserverade sig då och hon gör det i dag, så hennes inställning är konsekvent. Men de andra centerledamöterna har ändrat sig. Och då säger herr Sjönell att 1973 fick man försäkringar från Vattenfall och andra om att farorna med kärnkraft inte var så stora; de här problemen skulle snart vara lösta. Men nu har man upptäckt att det inte är på det sättet, nu vet man att farorna är stora. Snälle herr Sjönell, jag tror inte att riksdagen går på det där att något skulle ha hänt just efter 1973 som så har förändrat hans sinne. Jag tror att jag, om jag får vara litet elak, kan förklara varför centerledamöterna har ändrat sig. 1973 fattades detta beslut mitt under en pågående oljekris, och då var det opportunt att vara med om det här. I dag är det mindre opportunt. Och ni får naturligtvis ändra er, men kom inte med några förklaringar som inte stämmer!

Sedan säger herr Sjönell att informationen till allmänheten har varit dålig. Menar han informationen om hela kärnkraftproblemet kan jag väl hålla med honom, men jag betraktar inte propositionen till riksdagen om garantier för kärnbränsleförsörjningen som ett led i en information till den stora allmänheten – den är en information till riksdagsmännen.

Jag tror inte att herr Sjönell skall tala om luddiga propositioner. Jag skulle kunna hålla en lång föreläsning om en luddig motion, där både socialdemokraterna och centerledamöterna i utskottet har haft svårt att klara ut vad centern har föreslagit. Den att-sats som finns i motionen lyder så här:

”att riksdagen i avvaktan på riksdagens energipolitiska beslut våren 1975 avslår Kungl. Maj:ts proposition nr 1974:170 vad beträffar säkerhet med högst 800 milj. kr. för Svensk kärnbränsleförsörjning AB:s åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränslecykeln.”

Om man läser bara denna att-sats är det alltså fråga om ett avslag även på de 300 miljoner kronor som centern tidigare varit med om att bevilja. Det om något är luddigt. Sedan har utskottet i stor samsyn och vänlighet tolkat centermotionen så att man nog har menat att stå fast vid det gamla beslutet men inte vill bevilja något mer.

Jörn Svensson säger att han inte vill godta en ökning av den mängd kärnbränsle som skall beställas. Jag har redan förklarat att det inte är fråga om någon ökning utan om en ändring av överenskommelsen med de amerikanska leverantörerna. Jag kan också tycka att kraven från

Amerika är ohemula, men vill man köpa en vara får man göra upp med den som har att sälja. Och Sovjets villkor är inte mycket bättre. Men Jörn Svensson är dock så pass konsekvent att han förordar 382 miljoner kronor, vilket är ungefär samma summa som redan har beslutats.

Så frågar Jörn Svensson: Är det nödvändigt med denna brådska? Om vi skall fullfölja det beslut som vi fattade 1973 är det nödvändigt att nu fatta detta beslut om maximibeloppet. Men samtidigt vill jag förklara att vi inom vårt parti är helt på det klara med att detta beslut på intet sätt binder vårt ställningstagande i vår. Vill vi bygga ut kärnkraften kan vi göra det, vill vi inte bygga ut den kan vi låta bli det. Jag tror inte att det finns någon svårighet att göra sig av med kontraktet eftersom det torde finnas andra köpare.

Med detta, herr talman, vill jag konstatera att detta är en enkel fråga – det är ett fullföljande av ett tidigare riksdagsbeslut. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! I dagens debatt försöker herr Svanberg vara ironisk. I de flesta andra debatter försöker han vara lustig. Jag tycker att han har lika dålig framgång i båda fallen och att det vore bättre om han höll sig till sak. Jag skall emellertid försöka gå in på några av de uttalanden av herr Svanberg som innehåller en saklig substans.

Herr Svanberg sade först att förslaget om en medverkan från samhällets sida att teckna en garanti på ytterligare en halv miljard inte innebär annat än att man håller fast vid ett avtal som har träffats. Man brukar hålla fast vid avtal, sade herr Svanberg. Det är alldeles riktigt – det brukar man göra. Men det gäller båda parter, herr Svanberg. Om leverantören av en vara tecknat ett avtal som innebär att han åtagit sig att leverera ett visst kvantum och detta med 300 miljoner kronor i garanti, får han, enligt de lagar som normalt råder i affärslivet, stå för det. När man slutit avtal inom industrin eller affärslivet i övrigt brukar det inte gå till så att man ett år efteråt kommer till köparen och säger: De villkor som vi kom överens om i fjol gäller inte längre; vi levererar inte varorna om vi inte får det eller det ytterligare – nu vill vi ha ytterligare en halv miljard i utfästelse och dessutom ytterligare en paragraf i avtalet, nämligen garanti för uppsägningsavgifter. Antingen har, herr Svanberg, Sveriges representanter varit utomordenligt dåliga förhandlare eller också har det funnits villkor i detta avtal på 300 miljoner kronor i fjol som inte meddelats vare sig utskottsledamöterna eller riksdagen i övrigt. Någonstans ligger felet!

Såvitt jag kan förstå har man kommit med nya villkor. Det finns bara två länder i världen som kan leverera anrikat uran, och det är USA och Sovjetunionen. Dessa länder har med andra ord ännu så länge en klar monopolställning, och då kan de diktera villkoren hur de vill och även ändra ingångna avtal.

När vi nu säger att vi inte vill vara med om dessa nya villkor, är

Torsdagen den
12 december 1974

*Statlig säkerhet för
Svensk kärnbräns-
leförsörjning AB*

det rätt och logiskt att inta denna ståndpunkt, eftersom vi ställts inför en helt ny situation.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt: Med de nya moment som tillkommit och med den nya substans som tillagts avtalet med uppsägningsavgifter och ytterligare krav i olika sammanhang utöver vad som gällde för ett år sedan har riksdagens handlingsfrihet på ett väsentlig sätt minskat inför det stora beslutet nästa år. Situationen är inte förutsättningslös, och det är anledningen till vårt nej. Herr Svanberg har ingen som helst aning om de interna överläggningarna mellan centerens ledamöter i näringsutskottet och om vår tveksamhet innan vi beslöt oss för att, på de uppgifter vi fick, tills vidare vara med om garantin, eftersom det var så kort tid kvar till 1975 års beslut. Den tveksamheten har nu övergått i ett klart nej.

Att 1973 års oljekris skulle ha spelat in är en spekulatio n som herr Svanberg själv får stå för. Genom sig själv känner man andra. Om herr Svanberg tillvitar andra motiv, som enligt hans uppfattning är ohederliga eller i varje fall starkt ekonomiskt betingade, återfaller det på honom själv. Jag kan försäkra att det inte var våra motiv, utan det var den tveksamhet jag här talat om.

En information till allmänheten hade varit nödvändig i det här sammanhanget, och jag anser fortfarande att propositionen är kryptiskt skriven. Den innehåller inga lättfattliga uppgifter, utan den kan tolkas endast efter en mycket ingående läsning och med mycket stor vana från utskottsarbete. I dessa sammanhang, herr Svanberg, är det angeläget att inte bara riksdagens ledamöter på kort tid kan fatta vad det är fråga om, utan även att den svenska allmänheten kan göra det – folk köper nämligen propositioner och annat material för att få kännedom om dessa frågor, och man har klagat över denna skrivning.

Det här var en randanmärkning, herr Svanberg. Jag hoppas att det skall bli bättre. Jag ser att industriministern sitter i kammaren, och jag kan då direkt uppmana honom att försöka åstadkomma en bättring på den här punkten i framtiden.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Helt kort till herr Svanberg om handlingsfriheten!

Det kan naturligtvis vara riktigt att man fram till en tid när man vet att ett stort övergripande beslut skall fattas går med på att garantera en viss tillförsel och en häremot svarande garantiram. Om man inte gjorde det – det ger jag herr Svanberg rätt i – skulle man avskaffa handlingsfriheten. Men jag måste ju säga att man rätt betydligt ändrar handlingsfrihetens förutsättningar om man i stället går den andra vägen och genom en väsentlig utvidgning av garantiramen ger fritt fram för förhandlingar om tjänster som ligger långt bortom den tidpunkt då det övergripande beslutet kan fattas. Man kan naturligtvis göra det till en viss gräns utan att förlora handlingsfriheten. Men ändrar man de villkoren radikalt och därmed ger möjligheter för en från riksdagen icke kontrol-

lerbar instans att ständigt gå vidare och nu några månader före det övergripande beslutet fortsätta att ständigt förhandla fram nya garantier, löper man obestridligen risken att ändra handlingsfrihetens villkor på ett sätt som kan verka bindande på en lösning i en bestämd riktning. Och det är väl ändå inte meningen.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Låt mig bara helt kort säga till herr Sjönell att på en punkt ger jag honom rätt: Jag kan ju inte veta vad centern inbördes förde för resonemang innan man fattade det och det beslutet; allra helst som centerpartisterna själva inte är riktigt medvetna om vad de skrev i en motion för en månad sedan. De hade flera olika uppfattningar om denna motion. Nog sagt om detta.

Sedan skall jag inte tävla med herr Sjönell om att tala om när jag ironiserar och när jag skämtar, vad som är fakta och inte fakta. Låt mig konstatera att de enda fakta som herr Sjönell serverade här var när han angav vissa summor: 300 miljoner, 800 miljoner osv. I övrigt har han pratat fritt och fantiserat. Han vet mycket väl att skillnaden mellan 300 och 800 miljoner inte har att göra med någon ökning av mängden av anrikat uran utan med hur mycket man kräver i form av vissa förtidsgarantier och sådana ting. Det har inte att göra med det slutliga priset, och det har inte att göra med mängden. Det är onödigt att försöka inge riksdagen den föreställningen att det ser ut på det sättet, för det gör det inte.

Herr Sjönell talade också om att det var dåliga förhandlare som hade förhandlat med Amerika. Jag hoppas verkligen att staten inte utnyttjar herr Sjönell till att förhandla i detta sammanhang i fortsättningen. Finns det endast två leverantörer är det svårt att förhandla på något annat sätt än vi gjort. Jag hoppas att inte herr Sjönell skall förhandla, för då kommer vi säkerligen aldrig att få någon som helst atomanrikning i det här landet.

Till herr Jörn Svensson vill jag bara säga att det resonemang han för är väl i och för sig riktigt. Men, herr Svensson, det är inte fråga om någon ökning av mängden, det är fråga om säljarens, tjänsteförrättarens, sätt att vilja ha säkerhet för tjänster som skall göras framöver. Det är alltså inte fråga om en ökning av beloppet. I övrigt har jag ingen anledning att polemisera med herr Svensson.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte för avsikt att gå in i någon vidlyftig debatt i sakfrågan. Jag tror att flertalet av kammarens ledamöter har en uppfattning. Jag tänker enbart lämna en upplysning som svar på den fråga som herr Sjönell ställde om uppsägningsavgiften.

Det är på det sättet, som ju också herr Svanberg har framhållit, att vi har avtal med USA och Sovjetunionen om anrikningstjänster. Det är sådana tjänster som vi kanske inte kommer ta i anspråk förrän om

Torsdagen den
12 december 1974

*Statlig säkerhet för
Svensk kärnbräns-
leförsörjning AB*

åtta å tio år framåt i tiden. Det innebär att respektive land reserverar tjänster för vårt vidkommande, och om de är fullbelagda vid den institution som det gäller, kommer de att behöva säga nej till förfrågningar från annat håll. I och för sig innebär detta ett ekonomiskt åtagande, och om vi inte skulle ta tjänsten i anspråk åsamkas de en ekonomisk förlust. Det är detta som ligger bakom det förhållandet att man vill ha en uppsägningsavgift uti det fall att vi inte skulle anlita den anläggning med vilken vi har avtal. Det har inte alls det samband som herr Sjönell sökte göra gällande i sitt tidigare inlägg, att det nu skulle finnas så mycket anrikat uran att marknaden skulle fungera på det sättet att priserna sjunker. Tyvärr är det inte så. Det finns en väsentligt enklare förklaring, och det är den som jag velat lämna.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag tycker att man inte i en debatt i ett så seriöst ämne skulle kunna undvika sådana där personliga anspelningar som herr Svanberg är mästare på. Han går in på hur bra jag är som förhandlare. Jag har varit förhandlare i 25 år, men om jag är duglig eller ej intresserar inte kammarens ledamöter i detta sammanhang. Jag tycker att detta är en debattmetod föga värdig ordföranden i ett stort och viktigt riksdagsutskott.

När det gäller beskyllningen emot centerpartiet för att ha skrivit en ovanligt luddig motion, som herr Svanberg säger, så vill jag bara påpeka det gamla ordspråket: Sådan herre sådan dräng. Vår motion är när det gäller klämman en ren avskrift av propositionen. I propositionen står att man vill föreslå riksdagen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa säkerhet med högst 800 miljoner kronor. Vi säger i klämman precis samma sak, fast med avslag. Är vår motion luddig, bekräftas bara vad jag har sagt tidigare, att propositionen är kryptisk och luddig.

Vi har vidare i vår motion sagt i andra stycket att vi motsätter oss höjningen till 800 miljoner. Jag tycker inte man behöver en stor skarp-sinnighet och semantisk förmåga att förstå att det betyder att vi inte vill vara med om en höjning från 300 till 800 miljoner. Nog sagt om detta.

När herr Svanberg säger att beloppshöjningen inte har att göra med mängden, kan det vara riktigt. Men vad jag har sagt är att det är de nya elementen i avtalet som gjort att vår tveksamhet förbytts i kategoriskt nej till utfästelse ända in i 1990-talet, bl. a. detta med uppsägningsavgifterna. Jag är tacksam att statsrådet och chefen för industridepartementet i debatten har talat om vad det var för innebörd i ordet uppsägningsavgift. Jag har inte gjort annat, herr Svanberg, än efterlyst vad detta skulle betyda, men herr Svanberg har verkligen en förmåga att alltid dra andra slutsatser av vad folk säger i talarstolen. Han inlägger sina egna, ibland ironiska innebörder i det och kommer fram till något helt annat än vad meddebattören har uttalat.

Jag sade inte heller att förhandlarna varit dåliga. Jag sade att om det

förhöll sig på ett visst sätt kunde det vara antingen så eller så – antingen var förhandlingarna dåliga, eller också fanns någon annan förklaring. Det är något annat, herr Svanberg, än att beskylla förhandlingarna för att vara dåliga, vilket jag inte har gjort. Det framgår av protokollet från denna debatt.

Jag är som sagt tacksam för att industriministern har talat om vad uppsägningsavgifterna egentligen innebär. Förklaringen låg alltså inte i den teori som jag hade, utan den var en annan. Men, herr talman, det hade varit tacknämligt om herr industriministern skrivit detta redan i propositionen. Då hade många människor sluppit dra felaktiga slutsatser – bland dem även ganska vant utskottsfolk.

Klarläggandet bekräftar ytterligare vad jag sade om behovet av att skriva propositioner tydligare.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Bara helt kort till herr Svanberg: Även om det hela bara handlar om förändrade villkor för samma mängd, så är det ju i och för sig fullt tänkbart att ens betänkligheter kan öka, ifall dessa villkor börjar anta en karaktär som utgör en större uppbinding än vad tidigare villkor gjorde.

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga till herr Svanberg i rent förklarande syfte. Det kan nämligen hända att jag inte riktigt förstår utskottstexten, och jag vill ha litet klarhet. Här finns tre passusar som förefaller mig litet säregna mot bakgrunden av talet om att detta inte skulle innebära någon ändring i sak när det gäller mängden kärnbränsle eller avsikten att köpa mera.

I näst sista stycket på s. 4 i utskottsbetänkandet står det: "Den i propositionen föreslagna utvidgningen av ramen för den statliga säkerheten hänför sig – – – till största delen till de ökade krav och garantier som USAEC har ställt." Ja, men den andra delen då, den som inte är den största delen, vad är det som hänför sig dit?

Om vi sedan ser på första stycket på s. 4 sägs det: "Bolaget har beräknat det totala behovet av statliga säkerheter fram till den 30 juni 1977 till 670 milj. kr. Med hänsyn till bl. a. marknadsutvecklingen på kärnbränsleområdet föreslås en utvidgning av ramen för säkerheten till totalt 800 milj. kr." Det står "med hänsyn till bl. a." – det finns tydligen någonting annat som man inte säger. Detta är någonting som går utöver vad som är nödvändigt, även från herr Svanbergs ståndpunkt, och det måste ju ha en bakgrund. Den bakgrunden redovisar man bara med orden "bl. a.", dvs. bara en del.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Låt mig bara säga att jag tror att kammaren håller mig räkning för om jag inte fortsätter debatten med herr Sjönell. Den börjar betänkligt att likna högläsning om Salig Dumbom. Jag citerar bara det herr Sjönell säger i talarstolen: Jag har ingalunda sagt att förhandlingarna

Torsdagen den
12 december 1974

*Statlig säkerhet för
Svensk kärnbräns-
leförsörjning AB*

har varit dåliga. Nej, vad jag sade, säger herr Sjönell, är att antingen har förhandlarna varit dåliga eller också är det något annat fel. – Kam-maren kan själv dra konklusionerna av detta yttrande.

Till herr Svensson i Malmö vill jag bara säga att de där passusarna inte är så förfärligt märkliga. De kanske kan tyckas vara det där de står isolerade, men det beror bara på att det i vissa avseenden pågår förhand-lingar med vissa stater, och beloppen är inte preciserade. Jag tror inte att man från svensk sida skall gå ut och säga att vi är beredda att garantera Sovjet någon exakt summa. Man bedömer att beloppet blir ungefär så här stort. Jag tror att det är den enklaste och klaraste förklaring jag kan ge.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Bara helt kort. Herr Svanberg tar sig. För två debatter sedan citerade han de gamla grekerna med något stålblankt citat. Under den näst sista debatten citerade han professor Tegnér. I dag citerar han Salig Dumbom. Jag tycker att valet av citat är belysande för herr Svan-bergs utveckling.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag beklagar djupt att jag inte kan återgälda herr Sjönell's artighet att utvecklingen tar sig när det gäller honom. Det är precis tvärt-om.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o) reser-vationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) reser-vationen nr 2 av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den först-nämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Sjönell begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kam-maren till kontraposition i huvudvoteringen an-gående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 56 punkten 7 antar reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kam-maren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Pettersson i Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kam-marens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö be-

gärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 97
Nej - 17
Avstår - 204

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Lån till Norrbottens
järnverk AB*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 56 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 213
Nej - 89
Avstår - 18

Punkten 8

Lån till Norrbottens järnverk AB

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:170 bilaga 11 under punkten 8 (s. 85-88) föreslagit riksdagen att till Lån till Norrbottens järnverk AB på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1974:1972 av herr Lövenborg (vpk) och fru Marklund (vpk) vari hemställts att riksdagen i anledning av förevarande punkt i propositionen uttalade att frågan om ett expansionsstöd till Luleå kommun i anslutning till utbyggnaden av NJA enligt i motionen förordade alternativ av regeringen skyndsamt borde upptas till behandling och förslag härom föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Lån till Norrbottens järnverk AB på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1974/75 anvisade ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1972.

Torsdagen den
12 december 1974

*Lån till Norrbottens
järnverk AB*

Reservation hade avgivits

3. av herr Pettersson i Västerås (vpk) som ansett att utskottet under
2 bort hemställa.

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1972 hos Kungl. Maj:t skulle
anhålla att frågan om ett expansionsstöd till Luleå kommun i anslutning
till utbyggnaden av NJA skyndsamt prövades.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att på längre sikt kan upp-
byggandet av Stålverk 80 i Luleå i Norrbotten innebära stora fördelar
för länet och för residensstaden. Men Stålverk 80 kommer också att in-
nebära svårigheter och problem som måste lösas. Vi har pekat på detta
i vår motion, undertecknad av Eivor Marklund och mig, och vi föreslår
åtgärder i det syftet.

Vårt motionskrav är att Luleå kommun skall få ett särskilt expan-
sionsstöd för att klara samhällsplaneringen i anslutning till den starka
expansion som redan har påbörjats. Vi har anvisat olika alternativ: an-
tingen ett direkt särskilt stöd på 100 miljoner kronor eller ett tioårigt
ränte- och amorteringsfritt lån på 500 miljoner kronor. Självfallet skulle
vi inte heller ha motsatt oss ett förslag från utskottet om att öka dessa
summor. Nu yrkar utskottsmajoriteten i stället avslag på vår motion,
vilket är att beklaga.

Man kan visserligen invända att det inte kan vara riktigt att en kommun
skall särbehandlas, och det är väl också det som ligger i botten på av-
slagsyrkandet. Men jag har i detta fall en motsatt uppfattning, och det
finns verkligen speciella skäl för att ta sig en seriös funderare över de
tankegångar vi för fram i vår motion.

Uppbyggnaden av Stålverk 80 innebär att staten i rask takt investerar
så att befolkningstalet i Luleå enligt gjorda beräkningar kommer att öka
från nuvarande 62 000 till över 100 000 invånare 1990. Det är en utom-
ordentligt stark expansion, som också innebär att statens roll som fö-
retagare kraftigt förstärks.

Det är bra, men det bör också innebära att staten har ett speciellt
ansvar för utvecklingen i Luleå. Redan i anslutning till beslutet om Stål-
verk 80 pekade vi på detta särskilda ansvar. Vi framhöll bl. a. att det
finns många skräckexempel på att industriell utbyggnad och samhälls-
planering inte samordnats på ett riktigt sätt. Då skapas svåra miljömässiga
problem, sociala skadeverkningar, snedvriden kommunikationsstruktur
och en rad andra negativa företeelser. Men att samordna industriell ut-
byggnad och en god samhällsplanering kräver särskilda insatser, om re-
sultatet skall bli bra. Jag vågar hävda att den kopplingen inte har funnits
i ett tidigare skede av det statliga järnverkets utbyggnad.

I hast byggde man bostadsområden, som är beklämmande i sin torf-
tighet och brist på samhällsservice. Men det var inte bara bristande pla-
nering utan – det måste också i rättvisans namn sägas – även brist på
resurser som gjorde att man i ett tidigare expansionskede skapade bo-

stadsgetton i stället för en god och fullvärdig bostadsmiljö.

Det får inte upprepas än en gång när staten nu gör en ny satsning. Vi tycker därför att man nu på samhälleligt håll bör inrikta all sin kraft på att åstadkomma något som kanske kunde bli ett skolexempel på hur man verkligen kan få industriell expansion och övrig samhällsplanering att gå hand i hand för att undvika den snedvridna utveckling som annars kan bli följden.

Men för att förverkliga den målsättningen krävs det självfallet stora resurser utöver den industriella satsningen. Fram till 1980 kommer planerade investeringar att gå löst på 1,3 miljarder kronor. Det är vad man måste lägga ner i form av nya vägar och gator, bostäder och annan samhällsservice. Man har också räknat ut att man kan skattefinansiera ca 300 miljoner av dessa investeringar och att man möjligen kan få normala statsbidrag med 250 miljoner kronor.

Alla dessa stora investeringar föranleds av satsningen på Stålverk 80, som naturligtvis med tiden kommer att ge kommunen ökad skattekraft. I dagens läge har man dock svårt att se hur man skall kunna lösa finansieringen av de stora samhällsinvesteringar som måste göras.

Det finns under sådana förhållanden alltid en frestelse att man av ekonomiska skäl inte gör de satsningar som behövs. Man är medveten om att man inte klarar dessa problem med skattehöjningar, och man ligger för övrigt redan nu på toppen när det gäller den kommunala utdebiteringen, som uppgår till 27 kronor. Mycket längre kan man inte gå, och då måste andra lösningar in i bilden.

Det vore rimligt att staten i det här fallet gjorde en speciell insats, eftersom det mycket starkt ökade samhällsbyggnadsbehovet är direkt kopplat till statens industriella engagemang.

I en läntidning fanns nyligen en teckning – jag visar den nu på TV-skärmen – föreställande ett av Luleås kommunalråd. Han var tydligen ute på en ökenvandring som slutade med ett knäfall inför en oljekung någonstans i Sahara. Den försmäktande och utpumpade figuren sträcker ut sin hand och ber att få låna en halv miljard kronor, dvs. det belopp som vi motionärer anser att staten skall låna ut ränte- och amorteringsfritt under tio år.

Men det som möjligen verkar som en karikerad bild av situationen är faktiskt verklighet. Luleå kommun anser nu läget vara så prekärt och behovet av medel för expansion så trängande att man söker alla möjliga och omöjliga vägar för att klara den expansion som redan har inletts.

Kommunen behöver – det har man klart sagt ifrån – låna ca 100 miljoner kronor varje år de närmaste fem åren för att trygga kapitalförsörjningen. Men det kan bli dyra pengar. Nu ligger räntan på 12 à 13 procent utomlands, och oljeländerna ger inga långfristiga lån. Luleå kommun har tidigare en låneskuld av mycket imponerande format, och läget blir nu inte bättre om man tvingas ut på en lånemarknad med mycket höga räntor.

Men samtidigt står det klart att man inte kan välja vägen att öka skat-

Torsdagen den
12 december 1974

*Lån till Norrbottens
järnverk AB*

tetrycket, för det är redan högt. Då måste man alltså välja andra vägar, och dit borde förvisso inte höra att man sänder kommunens förtroendemän på en Canossavandring till oljeländerna eller till andra kapitalkällor utomlands.

Det sundaste för en kommun är utan tvivel att få expandera på ett lugnt och normalt sätt. Men när det gäller Luleå kommun sker inte detta, utan här får vi ett språng i utvecklingen som skapar en rad stora problem. En del är redan påtagliga. En ohämmad spekulation råder på bostadsmarknaden. Folk som för några år sedan skaffade sig en villa för ett par hundra tusen kan nu ta ut det dubbla eller t. o. m. mera. Lägenheter säljs till svindlande belopp. Markvärdestegring gör hastigt vissa kretsar väldigt förmögna. Andra blir utsatta för en utsugning som är grotesk och kanske raserar deras ekonomi för lång tid framöver.

För att klara en del av de här problemen och för att kunna genomföra en människovärdig och förnuftig planering måste kommunen garanteras en nödvändig kapitaltillgång. Men det kan inte ske genom att den skaffar pengar till varje pris, och det är här som statens ansvar måste in i bilden. Staten måste alltså hjälpa till, menar vi, och det kan ske på det sätt som vi har föreslagit.

Vi har många dåliga exempel i det här landet som verkligen visar hur det blir i de fall där industriell expansion och samhällsutbyggnad inte harmonierar. Skulle det inte vara angeläget att för en gångs skull visa motsatsen, nämligen hur bra det skulle kunna bli när stat och kommun gemensamt sätter in all sin kraft för att styra en expansion, så att den industriella expansionen och samhällsplaneringen i övrigt går hand i hand och så att man kan undvika alla de negativa konsekvenser som så ofta uppstår i starkt expanderande regioner – alltså någonting som samhällsbyggare och planerare kan lära något av i nuet och för framtiden?

Men då handlar det om pengar och gemensamma satsningar. Från regeringen har det nu i olika omgångar sagts att tiden börjar vara mogen för stora statliga industrisatsningar. Det är också det krav som vi under många år har ställt. Vi menar att staten på bred front måste gå ut som industriuppbyggare i olika delar av vårt land. Men det skulle i sin tur komma att betyda att det skulle bli fler industriella statliga satsningar, att man också i andra regioner fick en stark expansion på grund av statens aktivitet på det näringspolitiska området.

Då vore det väl värdefullt om man hjälpte till med samhällsplaneringen i Luleå kommun, där den största statliga industrisatsningen nu sker. Man kunde lära av den, man kunde undvika misstag som annars går ut över människorna.

Men för en riktig planering behövs det som sagt pengar, och det har uppenbarligen inte den kommun som nu är i fråga. Jag tycker att det då vore framsynt och moraliskt riktigt att riksdagen beviljade Luleå kommun ett särskilt expensionsstöd, förslagsvis i den form vi har nämnt.

Mot den bakgrunden ber jag att få yrka bifall till reservationen 3 av herr Pettersson i Västerås.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Den skildring av utvecklingen i Luleå som herr Lövenborg gav är i och för sig riktig. Där sker en mycket stor statlig satsning på en industriutbyggnad. En sådan utbyggnad medför naturligtvis ett behov av bostäder och sociala anordningar, vilket vi alla är medvetna om. Vi är också medvetna om att denna expansion i Luleå skall ske mycket snabbt. Därom råder inga delade meningar.

Utskottet har behandlat motionen och har ansett det innebära något mycket unikt att införa ett nytt begrepp som skulle kallas expansionslån eller expansionsstöd. I och för sig kan denna tanke tänkas, men det finns många orter som har bekymmer med sin utveckling. Det är svårt att växa. I kommuner, som har haft det gamla bekymret att ständigt se sin befolkning minska och sitt skatteunderlag dala, brukar kommunalmännen säga att det är bättre att ha bekymmer för ökning än för avfolkning. Därför är det ytterst svårt att få någon som begråter Luleås situation med denna fantastiska utveckling, som ju innebär något värdefullt.

Det är riktigt att man måste skaffa fram pengar för att kunna expandera. Utskottet anser att de myndigheter som har med penningutlåning att göra måste hjälpa till så gott det går så att Luleå får låna pengar. Bilden med oljeschejken har jag litet svårt att göra mig lustig över – ett kommunalråd från Luleå som kryper i sanden och vill låna oljepengar. Om ett lån på den internationella marknaden är detsamma som att låna oljepengar, så kryper nog de flesta av våra stora industrier i sanden för att låna pengar av oljeschejkerna. Andra kommuner nödgas ta lån. Finansministern sade i en ekonomisk debatt att han inte helt utesluter möjligheten att svenska staten skulle ta upp ett internationellt lån i något sammanhang. Lån i någon form är inte något som har speciellt med Luleå att göra. Att dessa pengar är dyra är helt riktigt, och att Luleå har mycket stora bekymmer förnekar vi inte. Men herr Lövenborg borde, när han talar om kommunalrådet, redovisa att kommunfullmäktige i Luleå ganska nyligen har gjort ett uttalande att man inte gör anspråk på något särskilt stöd från staten utan är beredd att försöka klara utbyggnaden på samma sätt som andra samhällen har fått göra. Detta sagt trots att jag mycket väl känner Luleås problem. Såsom norrbottning skulle jag inte vara beredd att förorda ett sådant här lån.

Herr Lövenborg säger att staten bör medverka. Ja, staten medverkar. Staten finansierar i mycket stor utsträckning de bostäder som byggs både i Luleå och på andra håll i landet. Detsamma är fallet beträffande vägar. Vi kan inte komma bort från att staten bidrar i dessa sammanhang.

Men problemet för Luleå är den mycket snabba expansionen. Den kommer att leda till problem i Luleå precis som Stockholm har stora problem med sin snabba tillväxt. Men jag tror som sagt att kommunalnämnden i Luleå är betydligt gladare över detta bekymmer än över de tidigare bekymren med avfolkning och sjunkande skatteunderlag, bekymmer som många kommuner i Norrbotten ännu dras med. Många

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Lån till Norrbottens
järnverk AB*

Torsdagen den
12 december 1974

*Lån till Norrbottens
järnverk AB*

av dem skulle gärna byta med Luleå och få expansionen i stället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag skall kanske av humanitära skäl försöka att inte förlänga debatten alltför mycket, men jag vill nog säga att när jag lät visa en bild i rutan så var det inte i avsikt att göra mig lustig över kommunalmännen i Luleå. Bilden speglade på ett ganska bra sätt den något desperata situation som de förtroendevalda tycker att de befinner sig i just nu.

Vi uppskattar självfallet – det förstår också herr Svanberg – till fullo den stora satsning som nu sker i Luleå, men det vore fel av oss att blunda för de stora problem som kan uppstå om man i det här skedet med en väldig expansion inte klarar av samhällsplaneringen. Här vill vi säga, ungefär som vi gör i de flesta andra sammanhang, att det får inte bara handla om den företagsekonomiska kalkylen. Det handlar om hur man ur total samhällsekonomisk synpunkt skall lägga upp det hela. Och inte vore det samhällsekonomiskt bra, om Luleå kommun på grund av kapitalbrist fick en massa problem på halsen, vilket det tydligen är risk för.

Man kan ibland göra saker och ting väldigt billiga för stunden, men när räkningen kommer blir den desto saltare. Det blir på sikt dyrt för samhället om man inte anser sig ha råd att satsa på en god ungdomsvård – problemen blir större och också dyrare med tiden. Man måste kunna satsa på kollektivtrafiken i en stadskärna som växer så snabbt som nu sker i Luleå. Det kan vara dyrt för stunden, men det kan vara mycket lönsamt på sikt. Att ha en god social miljö, en god bostadsmiljö, god social service och allt sådant kostar också pengar, men det skapar färre familjetragedier och mera harmoniska människor. Det är också lönsamt på sikt och ur samhällets synpunkt.

Men allt det här är saker som kräver en framsynt planering. Vad som står klart och också vitsordats av herr Svanberg är att Luleå kommun inte har de pengar som erfordras och egentligen inte heller riktigt vet hur de skall skaffas fram. Vi har klubbat beslutet om Stålverk 80, och jag vill än en gång understryka att det var ett bra beslut, men jag tycker också att vi här i kammaren bör känna ett gemensamt ansvar för att kommunen får resurser för en samhällsplanering som rimmar med den expansion som riksdagen tidigare har givit klarsignal för.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den förra

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 56 punkten 8 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Pettersson i Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 16

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Lag om vissa mineralfyndigheter, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 59 i anledning av propositionen 1974:146 med förslag till lag om vissa mineralfyndigheter, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1974:146 (industridepartementet) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. lag om vissa mineralfyndigheter,
2. lag om ändring i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln,
3. lag om ändring i gruvlagen (1974:342).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"Den föreslagna lagen om vissa mineralfyndigheter avses ersätta lagen (1886:46 s. 1) angående stenkolsfyndigheter m. m. (stenkolslagen) och uranlagen (1960:679). I anslutning till den nya lagen föreslås mindre ändringar i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln och gruvlagen (1974:342).

Den föreslagna minerallagen grundar sig liksom stenkolslagen och uranlagen på det s. k. koncessionssystemet. Detta innebär att rätt att söka efter och bearbeta fyndigheter som omfattas av lagen upplåts efter diskretionär prövning av statlig myndighet.

Lagförslaget omfattar i huvudsak de mineraliska ämnen som f. n. regleras av stenkolslagen och uranlagen, dvs. stenkol, salt, olja, gas, alunskiffer, uran och torium. En viss utvidgning sker dock av antalet koncessionspliktiga mineraliska ämnen. Enligt förslaget skall sålunda koncession kunna ges för eldfasta och klinkrande leror. Sådana leror har

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndighe-
ter, m. m.*

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

tidigare kunnat utvinnas enligt koncessionslagstiftningen endast som bi-produkt i samband med koncession för stenkol. Vidare föreslås att koncession skall krävas vid torvtäkt för energiändamål.

I minerallagsförslaget har de grundläggande reglerna för de olika mineraliska ämnena gjorts enhetliga. Detta innebär särskilt i fråga om äldre regler i stenkolslagen en modernisering och anpassning till nyare förhållanden. Förslaget innebär också att ökade möjligheter ges att tillgodose allmänna intressen genom koncessionsvillkor av olika slag. Den nya lagen har i motsats till stenkolslagen och uranlagen karaktär av ramlagstiftning. Närmare detaljer om exempelvis ansökningsförfarandet avses bli reglerade i tillämpningskungörelse.

Minerallagsförslaget har i stor utsträckning anpassats till den nya gruvlag som trätt i kraft den 1 juli 1974. Detta innebär i förhållande till gällande rätt bl. a. att reglerna om ersättning för skada och intrång anknyts till motsvarande regler i expropriationslagen och att fastighetsägarnas rätt till s. k. jordägaravgäld slopats. Vidare har reglerna om s. k. fredade områden, där arbete endast får ske efter särskild dispens, anpassats till gruvlagens bestämmelser om inmutningshinder.

Mineralagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1975. Den nya lagen avses i princip också bli tillämplig på äldre rättigheter till undersökning och bearbetning av ifrågavarande mineraliska ämnen."

I detta sammanhang hade behandlats de i anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1953 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställets att riksdagen skulle avslå propositionen 1974:146 och hos regeringen anhålla att med beaktande av de i motionen framförda synpunkterna om samhälleligt ägande av mineral- och naturtillgångar samt bestämmande över alla resurser för energiförsörjningen utarbetades och för riksdagen framlades nytt förslag till lag om vissa mineralfyndigheter samt

1974:1954 av herr Siegbahn (m) vari hemställets att riksdagen skulle

1. avslå förslaget om koncessionsrätt för klinkrande och eldfasta leror jämte torv,

2. uttala att den s. k. jordägaravgälden till fastighetsägare borde bibehållas då brytning skedde av inmutningsbara mineral i enlighet med gällande bestämmelser i stenkolslagen och uranlagen,

3. uttala att expropriationslagen inte var att anse som godtagbart värderingsinstrument då ersättningar för intrång hos enskild markägare skulle beräknas.

Utskottet hemställde

1. beträffande yrkande om avslag på propositionen 1974:146, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1953,

2. beträffande koncessionsplikt för täkt av leror och torv att riksdagen

med avslag på motionen 1974:1954 punkten 1 skulle anta det i propositionen 1974:146 framlagda förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter såvitt gällde 1, 4, 9 och 44 §§ samt övergångsbestämmelser.

3. beträffande tillämpning av expropriationslagen vid bestämmande av viss ersättning att riksdagen med avslag på motionen 1974:1954 punkten 3 skulle anta det i propositionen 1974:146 framlagda förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter såvitt gällde 27 §.

4. beträffande jordägaravgäld samt förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter i övriga delar att riksdagen med avslag på motionen 1974:1954 punkten 2 skulle anta det i propositionen 1974:146 framlagda förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under 2 och 3.

5. beträffande övriga lagförslag att riksdagen skulle

a) anta i propositionen 1974:146 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln,

b) anta i propositionen 1974:146 framlagt förslag till lag om ändring i gruvlagen (1974:342) med ändrad lydelse i enlighet med vad utskottet föreslagit, innebärande ändring av redaktionell art.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande yrkande om avslag på propositionen 1974:146, m. m. av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1953 skulle

a) avslå propositionen 1974:146,

b) hos Kungl. Maj:t hemställa om nytt förslag till lag om vissa mineralfyndigheter, m. m., baserat på samhälleligt ägande av mineraltillgångarna och samhälleligt bestämmande över alla resurser för energiförsörjningen,

2. beträffande koncessionsplikt för täkt av leror och torv av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1954 punkten 1 skulle anta det i propositionen 1974:146 framlagda förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter såvitt gällde 1, 4, 9 och 44 §§ samt övergångsbestämmelser med ändrad lydelse i enlighet med det förslag reservanterna framlagt.

3. beträffande tillämpning av expropriationslagen vid bestämmande av viss ersättning av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1954 punkten 3 skulle anta det i propositionen 1974:146 framlagda förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter såvitt gällde 27 § med ändrad lydelse i enlighet med det förslag reservanterna framlagt,

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

4. beträffande jordägaravgäld samt förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter i övriga delar av herrar Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Andersson i Örebro (fp), Sjönell (c) och Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) anta det i propositionen 1974:149 framlagda förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter, i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under 2 och 3, med ändring innebärande

dels att 51 och 52 §§ skulle betecknas 52 och 53 §§,

dels att i lagen skulle införas en ny paragraf, 51 §, med rubriken "Avgäld till markägare" och av den lydelse som reservanterna föreslagit, innebärande att förslaget till minerallag skulle kompletteras med en bestämmelse om att jordägaravgäld skulle erläggas för leror och torv,

b) avslå motionen 1974:1954 punkten 2 i den mån den inte tillgodosetts enligt hemställan under a,

5. av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1954 punkten 2 skulle anta det i propositionen 1974:149 framlagda förslaget till lag om vissa mineralfyndigheter, i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under 2 och 3, med ändring innebärande

dels att 51 och 52 §§ skulle betecknas 52 och 53 §§,

dels att i lagen skulle införas en ny paragraf, 51 §, med rubriken "Avgäld till markägare" och av den lydelse som reservanterna föreslagit.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Svensson i Malmö (vpk).

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer till reservationen 4 i förevarande betänkande.

I propositionen 146 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anta förslag till lag om vissa mineralfyndigheter, avsedd att ersätta dels tidigare lag om stenkolsfyndigheter, dels uranlagen, dels lag om kontinentalsockeln, dels ock gruvlagen. I det nya lagförslaget har införts nya mineralfyndigheter, nämligen torv och vissa leror, och för dessa skulle – liksom för övriga mineraler – den s. k. jordägaravgälden inte kunna utgå i framtiden.

Jordägaravgälden innebär att markägaren skall ha möjlighet att erhålla en ersättning med någon procent av värdet på av exploatören uttagen torv och lera. Det är på den punkten som vi från centern och folkpartiet har avgivit en reservation för att sådan ersättning skall kunna utgå. Man måste räkna med att dessa mineraler – om nu verkligen torv och lera kan kallas så – tillhör matjordslagret, varför någon gruvbrytning för dessa fyndigheter på samma sätt som för vanliga mineraler knappast kan förkomma.

När vi nu vill att jordägaravgälden skall gälla för s. k. klinkrande leror och torv innebär det samtidigt att vi godtar vad som i propositionen 146 anges skall gälla för olja, gas, salt, alunskiffer, stenkol, uran och eventuellt andra närliggande mineralarter. För tydlighetens skull vill jag nämna att de klinkrande lerorna är sådana leror som vid en viss värme bildar en seg materia med en konsistens som är särskilt lämpad för tillverkning av kakelvaror för väggar och golv, en tillverkning som i huvudsak förekommer i Skåne.

Flera remissinstanser, t. ex. hovrätten över Skåne och Blekinge, länsstyrelsen i Örebro m. fl., har gått på samma linje som vi reserverar och förordat att jordägaravgälden skall vara kvar för torv och lera.

Man anger också att ägare av dagbrott med högklassiga leror skulle få en sämre ersättning än markägare med mindre högklassiga leror som till fullo kan utnyttja lerornas ekonomiska värde.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid det nu behandlade betänkandet fogade reservationen 4 av mig m. fl.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 59 behandlar förslag till lag om vissa mineralfyndigheter. Vpk har i anledning av propositionen motionerat om avslag med en rätt utförlig motivering. Utskottet beskriver motionens innehåll ganska korrekt, men motiveringen för avslag är minst sagt torftig.

I skrivningen säger utskottet: "Den föreslagna lagen borde från motionärernas utgångspunkt i vart fall vara att föredra framför den nuvarande lagstiftningen på området." Ja, den bedömningen kan jag kanske vara överens med utskottet om. Men man kan ju inte vara nöjd med en snigels långsamma takt om man kräver avgörande steg framåt.

Vad är det nu detta handlar om?

Huvudinnehållet i regeringens proposition är att man slår ihop stenkolslagen och uranlagen och föreslår smärre ändringar i lagen om kontinentalsockeln och gruvlagen. Utskottet säger att minerallagsförslaget har "på olika sätt anpassats" till den nya gruvlag som trätt i kraft den 1 juli 1974. Det hade varit riktigare att skriva att den "i allt väsentligt" har anpassats till den nya gruvlagen.

Vänsterpartiet kommunisterna ställde sig kritiskt till den nya gruvlagen och yrkade avslag därpå. Vi gjorde det därför att lagförslaget inte innehöll något principiellt nytt. Nya gruvlagen är en kompromissprodukt som visserligen i någon mån förstärker samhällets inflytande, dock utan att väsentligt beskära det enskilda kapitalets möjligheter på området.

Detsamma är fallet med förslaget till ny minerallag som nu läggs fram. Vi noterar även där att staten i viss mån får möjlighet att förstärka sin ställning på mineralutvinningens område, men det enskilda kapitalets

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

rätt att slå under sig viktiga mineralfyndigheter och att exploatera och göra sig rikt på dessa kvarstår.

Utskottet säger, som tidigare nämnts, att vi motionärer borde föredra den lagstiftning som föreslås i jämförelse med den nu gällande. Därmed syftar man, såvitt jag kan förstå, på användandet av koncessionssystemet. Men betydelsen därav skall kanske inte överdrivas, i vart fall inte så länge den blandekonomiska filosofin dominerar regeringspartiets tänkande. Det klarläggs bl. a. i ett förklarande avsnitt i propositionen på s. 19 och 20: "Stenkolslagen och uranlagen bygger till skillnad från gruvlagen på koncessionssystemet. Detta leder i sin nuvarande gestaltning sitt ursprung från den under franska revolutionens tid proklamerade grundsatsen att alla gruvor skulle stå till nationens förfogande i den meningen att de inte fick drivas utan nationens samtycke. Medan inmutningssystemet sedan gammalt ansetts äga det företrädet framför koncessionssystemet att det innebär en stark stimulans till eftersökande och undersökning av nya malmfyndigheter, har den viktigaste fördelen med koncessionssystemet ansetts vara att det möjliggör en bättre kontroll från det allmännas sida över utnyttjandet av mineraltillgångarna. Utredningen påpekar att den praktiska betydelsen av dessa system för gruvrättens utformning inte bör överdrivas, eftersom särskilda regler kan minska det diskretionära inslaget i ett koncessionssystem och öka det allmännas inflytande i ett inmutningssystem så att skillnaderna i fråga om systemens verkningar i olika hänseenden utjämnas."

Det är så det ligger till. Visserligen innebär koncessionssystemet att frågan om koncession, dvs. rätten att undersöka och exploatera fyndighet, skall prövas av regeringen, men rätten för enskilda kapitalägare kvarstår. Skillnaden i synsättet är alltså, kort uttryckt, att vpk anser att vårt lands viktigaste naturtillgångar skall ligga i samhällets händer och inte kunna utnyttjas av enskilda profitörer. Jag anser det ganska betänkligt när man inte i en ny lagstiftning fastställer samhällets obeskrurna rätt då det gäller ägande och utnyttjande av så viktiga naturtillgångar som ligger inom ramen för minerallagen. Sådana naturtillgångar är stenkol, olja, gas, salt, alunskiffer, uran, torium m. m. Det är ämnen som inte minst mot bakgrund av den nuvarande energipolitiska debatten måste betraktas som så viktiga att det borde vara självklart att det privata kapitalet skall hållas utanför.

Så blir nu tyvärr icke fallet, och det är att beklaga. Här handlar det om mineraler vilkas betydelse för folkhushållet kan bli långt större än i dag. Ingen vet till fullo vad som döljer sig inom vårt lands gränser.

Vi har en livlig debatt om den framtida energiförsörjningen. Det är sannolikt att kärnkraften i en framtid kan komma att spela en betydande roll för vårt lands kraftproduktion, men då kommer man att behöva uran.

I betänkandet (SOU 1970:45) Gruvrättslig speciallagstiftning understryks vikten av att den som utför ett omfattande och dyrbart undersökningsarbete beträffande uranfyndigheter måste kunna räkna med att

också få tillgodogöra sig de fyndigheter som påträffas vid undersökningsarbetet. Utredningen var överens om detta och ansåg det påkallat att lagstiftningen åtminstone öppnar möjlighet att vid behov förena undersökningstillstånd med rätt för innehavaren att under vissa förutsättningar erhålla även bearbetningskoncession.

Just dessa enskilda intressenters rätt att utnyttja uranfyndigheter tillgodoses i det nya lagförslaget.

Det kan då sägas att uran har ansetts så viktigt att rätten att förvärva och ta befattning därmed regleras av särskilda bestämmelser i atomenergilagen, men också den har dörrarna öppna för storfinansens exploateringsmöjligheter. Den fastställer att man måste begära tillstånd för att förvärva, inneha, överlåta, bearbeta eller på annat sätt ta befattning med uran, plutonium eller annat ämne som används som kärnbränsle.

Men brytning av uranmalm kräver inget tillstånd enligt atomenergilagen! Och i vilket fall som helst har enskilda exploatörer laglig rätt att begära tillstånd för tillgångarnas utnyttjande.

Hur mycket uran det finns i vårt land vet ingen. Man vet att det finns uran vid Billingen och i Tåsjöområdet i västra Ångermanland. Därutöver har man funnit mycket lovande uranfyndigheter i Arjeplog-Arvidsjaurområdet. Man har fått upp prover med över 1 procents uranhalt. När man vet att de fyndigheter som nu bryts i USA – och som bryts med mycket stor ekonomisk framgång – grovt räknat håller 0,2 procent, måste ju det uran man har funnit i Norrbotten betecknas som högst intressant. Här borde samhället sätta in mycket stora insatser, dels för att snabbt klarlägga fyndigheternas omfattning, dels för att kunna komma fram till gruvbrytning i en bygd som skriker efter nya jobb.

Det senare var sagt som en liten utvikning från ämnet men yttrat för att betona vikten av samhällets insatser på ett väsentligt område. Ingen vet som sagt hur mycket uran som finns inom vårt lands gränser, men nog förefaller det mig märkligt att man, när man skriver en ny minerallag, inte gör den vattentät ur samhällets synpunkt.

Lagen täcker in samtliga mineraler av betydelse – jag skall inte gå in på närmare detaljer. Nu tar man in exempelvis torvtäkt i den lagliga regleringen. Det är naturligtvis bra att så sker, inte minst mot bakgrund av att också torven kan komma att spela en betydligt större roll i framtiden än för närvarande. Många menar nu att torven kan bli ett betydelsefullt alternativ för vår energiförsörjning, och även om jag personligen inte vill ägna mig åt någon övertro på den punkten, står det klart att torveldade värmekraftverk är någonting som är på gång. De kan få betydelsefulla effekter, och även marginella effekter är av värde. Då är det viktigt – och detta tycker jag är någonting som är bra i den här propositionen – att man tänker på naturvårdsaspekten. Att få myrarna i ohämmad omfattning för att komma över torv kan heller inte få ske, och för närvarande är torvtäkt inte reglerad genom några särskilt distinkta bestämmelser. På den punkten är lagförslaget utan tvivel ett steg framåt. Att koncession för torvtäkt måste beviljas kan inte innebära annat än att

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndighe-
ter, m. m.*

vid beviljande av koncession skall naturvårdsintressena mycket noga tillgodoses. Det finns fredade områden där torvtäkt inte får äga rum, oavsett hur god och lockande förekomsten än kan te sig.

Vi har slutligen i motionen framfört kritik mot att Samernas riksförbund inte beretts tillfälle att yttra sig som remissinstans. Det är principiellt felaktigt, eftersom den exploatering som här kan komma i fråga berör områden som är känsliga ur rennaringssynpunkt.

Utskottet bemöter inte den kritiken utan hänvisar bara till att departementschefen understryker att företagets inverkan på motstående intressen är en viktig omständighet att beakta vid den lämplighetsprövning som sker i varje enskilt fall.

Det är gott och väl, men det är ju vad som sker sedan lagen är ett faktum. Blir man anlitad som remissinstans, har man möjlighet att påverka ett ärende innan ett lagförslag läggs fram och beslutet tas, och det är ju något helt annat. Det är ett oskick att i frågor som berör samernas intressen gå förbi deras riksorganisation. Jag hoppas verkligen att man i fortsättningen i sådana sammanhang som har beröring med deras näring också kommer ihåg att Samernas riksförbund måste vara en självklar remissinstans.

Jag vill sammanfatta så här:

Den nya minerallagen är liksom den nya gruvlagen en kompromissprodukt som i viss mån stärker samhällets inflytande men trots detta lämnar stora möjligheter för enskilt kapital och storfinans att exploatera viktiga naturtillgångar i vårt land.

Vi hävdar att det principiellt riktiga måste vara att ägande och exploatering av landets naturtillgångar skall ligga i samhällets händer och underordnas samhällets intressen. När nya lagar utformas bör detta vara den principiella grundvalen för lagförslagen. Så är tyvärr icke fallet, och mot den bakgrunden ber jag att få yrka bifall till reservationen I av herr Svensson i Malmö.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! När förslaget till en ny gruvlag lades fram i våras, motionerade vi från moderat håll om vissa ändringar. Ändringarna motiverades med både principiella och praktiska skäl. Inför det lagförslag om vissa mineralfyndigheter som kammaren har att ta ställning till i dag har vi återkommit med liknande påpekanden. Några av dem skall jag be att få kommentera.

Vi finner det felaktigt att koncession skall krävas för täkt av vissa leror och av torv för energiändamål. Vi finner det också oriktigt att avskaffa den s. k. jordägaravgälden, som enligt nu gällande rätt utgår till ägare av nyttigheterna.

Motionen innebär att jordägare – och det rör sig ofta om små sådana – bara skall få ersättning för intrång men inte för att man tar bort nyttigheter, vilket jordägaravgälden skulle kompensera.

I sammanhanget bör man betänka att leror och torv – till skillnad

från mineral som hämtas fram genom gruvdrift – i vanliga fall är välkända och lättåtkomliga tillgångar. Som sådana har de säkert beaktats när fastigheten värderats i taxeringssammanhang och vid köp och försäljning. Det är kanske bara brist på kapital som har gjort att fastighetsägaren inte själv nyttiggjort fyndigheterna. Det är då inte rimligt att plötsligt beröva jordägaren den inkomstmöjlighet som nuvarande lagstiftning tillförsäkrar honom.

Det är glädjande att vår motion riktat centrens och folkpartiets uppmärksamhet på propositionens brister, så att dessa partier anslutit sig till vårt krav på att markägare – med vissa maximeringsregler – skall vara berättigad till årlig avgäld från den som innehar bearbetningskoncession, i varje fall för de aktuella lerorna och för torven.

Oriktigt ter det sig också för oss moderater att det skall vara expropriationslagen som skall accepteras som värderingsinstrument när ersättning för intrång skall beräknas. Vi anser att ersättning skall avse fulla markvärdet.

Jag ber, herr talman, att mot denna bakgrund få yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 5.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Det lagförslag vi nu står i begrepp att besluta om enligt propositionen 1974:146 avses, som framgår av utskottsbetänkandet, ersätta stenkolslagen och uranlagen, och det grundar sig liksom dessa på det s. k. koncessionssystemet.

Lagförslaget överensstämmer i sina huvuddrag i sak med gruvrättsutredningens förslag i betänkandet Gruvrättslig speciallagstiftning.

Till grund för koncessionssystemet ligger enligt förslaget principen att koncessionsmyndigheten från fall till fall har att fritt pröva om sökanden från allmän synpunkt kan anses lämplig att utföra den undersökning eller bearbetning som han begär koncession för.

Lagförslaget omfattar i huvudsak de mineraliska ämnen – som också här har nämnts tidigare – vilka nu regleras av lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. och uranlagen, dvs. stenkol, salt, olja, gas, alunskiffer, uran och torium. En viss utvidgning sker dock av de koncessionspliktiga ämnena. Enligt förslaget skall sålunda koncession kunna ges för eldfasta och klinkrande leror. Sådana leror har tidigare kunnat utvinnas enligt koncessionslagstiftningen endast som biprodukt i samband med koncession för stenkol.

Vidare föreslås att koncession skall krävas för torvtäkt för energiändamål.

I minerallagsförslaget har de grundläggande reglerna för de olika mineraliska ämnena gjorts enhetliga. Detta innebär särskilt i fråga om äldre regler i stenkolslagen en modernisering och anpassning till nyare förhållanden.

Förslaget innebär också ökade möjligheter att tillgodose allmänna intressen genom koncessionsvillkor av olika slag. Koncessionshavare skall

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

liksom tidigare vara underkastade den prövning av verksamheten som kan krävas enligt miljöskyddslagen, naturvårdslagen och annan offentlig lagstiftning rörande användningen av mark och vatten.

Koncessionsområde bestäms efter vad som är lämpligt med hänsyn till fyndigheten, ändamålet med koncessionen och övriga omständigheter. Koncessionen skall meddelas för viss tid. Med koncession följer ensamrätt att inom koncessionsområdet bedriva sådan verksamhet som avses med koncessionen. Detta hindrar dock icke att staten ges rätt att delta i verksamheten.

Den föreslagna lagen har i motsats till stenkolslagen och uranlagen karaktär av ramlagstiftning. Närmare detaljer om exempelvis ansökningsförfarandet avses bli reglerade i den tillämpningskungörelse som kommer att utfärdas.

Minerallagsförslaget har i stor utsträckning anpassats – som tidigare nämnts – till den nya gruvlag som trätt i kraft den 1 juli 1974.

Detta innebär i förhållande till gällande rätt bl. a. att reglerna om ersättning för skada och intrång anknutits till motsvarande regler i expropriationslagen och att fastighetsägarnas rätt till s. k. jordägaravgäld slopats.

Vidare har reglerna om s. k. fredade områden, där arbete endast får ske efter särskilda dispenser, anpassats till gruvlagens bestämmelser om inmutningshinder.

Minerallagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1975. Den nya lagen avses i princip också bli tillämplig på äldre rättigheter till undersökning och bearbetning av ifrågavarande mineraliska ämnen.

Med anledning av propositionen har väckts två motioner, den ena av vpk-ledamöter och den andra av herr Siegbahn. Båda motionerna ger uttryck för principiella uppfattningar som tidigare framförts vid antagandet av gruvlagen.

Motionen 1953 från vpk kräver på nytt att mineraltillgångarna skall överföras i samhällets ägo och exploateras i samhällelig regi. Samhället bör bestämma över alla resurser för energiförsörjningen, menar motionärerna. Man föreslår att riksdagen skall avvisa förslaget i propositionen och begär ny proposition i ämnet baserad på motionens principer. Samtidigt hävdas att samernas intressen förbisett vid utarbetandet av propositionen.

Som framgår av utskottsbetänkandet har utskottsmajoriteten ingenting att erinra mot huvudlinjerna i propositionen. Förslaget till minerallag tar ju särskilt sikte på att staten skall tillförsäkras inflytande över hur mineralfyndigheterna utnyttjas och möjlighet att direkt delta i den koncessionerade verksamheten. Som vi bedömer det – och det har herr Lövenborg också givit uttryck åt – borde den föreslagna lagen vara att föredra av motionärerna framför nuvarande lagstiftning på området.

Vad gäller samernas intressen hänvisar utskottet till departementschefens uttalanden i propositionen. Varje ärende prövas noga, varför samernas intressen väl bevakas. Detta leder utskottsmajoriteten till att av-

styrka motionen 1953 och reservationen 1.

Motionen 1954 av herr Siegbahn tar först upp koncessionsrätten för klinkrande och eldfasta leror jämte torv. Motionären ställer sig avvisande till att leror och torv förs in under koncessionssystemet och yrkar avslag på propositionen i denna del.

Från utskottets sida vill vi i likhet med departementschefen hävda att den föreslagna utvidgningen är bärande. Koncessionsplikten för eldfasta och klinkrande leror bidrar till att trygga den keramiska industrins råvaruförsörjning, och näringslivsorganisationerna har förordat denna tillämpning.

Vad gäller torvtäktssyftet är vi alla medvetna om det intresse som torven i dag fått i energisammanhang. Som framgår av utskottsskrivningen är majoriteten enig om att tillstyrka propositionen såvitt gäller den vidgade tillämpningen av koncessionssystemet. Här får ju ändå samhället möjligheter att styra bl. a. takten av bräntorv i syfte att reducera skadeverkningarna från naturvårds- och miljösynpunkt.

Motionärens förslag att avvisa minerallagens 27 § avseende ersättning till fastighetsägare – vilket även följs upp i reservationen 3 med en ändrad lydelse – finner utskottet icke riktigt. Vi utgår från att ersättningsreglerna bör vara likartade i gruvlagen och i minerallagen och avstyrker därför motionsyrkandet och reservationerna 2 och 3, i den mån de inte sammanfaller med utskottets yrkanden.

I motionen 1954 yrkas vidare att jordägaravgäld i enlighet med gällande bestämmelser i stenkolslagen och uranlagen skall bibehållas "då brytning sker av inmutningsbara mineral". I reservationen 5 uppföljs motionärernas förslag, och i reservationen 4 föreslås att jordägaravgäld bör erläggas i fråga om leror och torv.

Propositionens förslag att bestämmelserna om avgäld skall slopas beträffande alla de mineraliska ämnen som omfattas av förslaget i minerallagen delas av utskottsmajoriteten, och jag yrkar avslag på såväl motionen som reservationerna 4 och 5 i de delar dessa icke sammanfaller med utskottets förslag.

I övrigt föranleder förslaget till minerallag inga kommentarer från utskottsmajoritetens sida.

Inte heller har utskottet någonting att erinra mot förslaget till lag om ändring i lagen om kontinentalsockeln.

Förslaget till lag om ändring i gruvlagen bör enligt utskottets uppfattning kompletteras med en redaktionell ändring i 4 kap. 8 §, föranledd av den i förslaget upptagna ändringen i 4 kap. 30 §. Utskottet framlägger i Bilaga 1 ett med hänsyn härtill reviderat lagförslag.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan i punkterna 1, 2, 3, 4 och 5 samt avslag på motionerna 1953 och 1954 samt på reservationerna 1, 2, 3, 4 och 5 i utskottets betänkande nr 59 i de delar dessa icke sammanfaller med utskottets yrkande.

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Herr Andersson i Storfors tyckte att det var överflödigt att nämna samerna, men faktum är – och det har man heller inte bestridit – att samerna inte fanns med bland de uppräknade remissinstanserna. Men nog vore det väl naturligt och riktigt att de i de frågor där deras intressen obestridligen berörs fick tillfälle att yttra sig innan en ny lag blir ett faktum.

Herr Andersson noterade också att jag erkände att den nya lagen är att föredra framför den gamla, men jag har redan sagt – och det vill jag gärna upprepa – att man inte gärna kan vara nöjd med en snigels långsamma gång om man kräver ett rejält steg framåt. Den föreslagna lagen stärker i viss mån samhällets inflytande eller – rättare sagt – ger samhället ökade möjligheter att säga nej till begäran om utnyttjande av mineralfyndigheter. Men eftersom det här handlar om regeringens rätt att säga nej till begäran om koncession – observera att det inte handlar om någonting mer – blir det fortfarande en högst subjektiv bedömning när det skall kunna ske.

Syftet med vårt avslagsyrkande var att få fram ett nytt förslag som helt enkelt fastställer att samhället skall ha en obeskuren rätt att äga och exploatera vårt lands viktiga naturtillgångar. Något sådant garanteras ju inte genom den föreslagna lagen. Sedan får man tala hur mycket som helst om att man förstärker samhällets inflytande. Om man nu också är överens om att syftet med lagen bör vara att stärka samhällets inflytande på dessa områden måste jag fråga mig varför man inte tar det återstående steget och lagstiftar på ett sådant sätt att samhällets obeskurna rätt garanteras.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 59 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 295

Nej – 16

Avstår – 2

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 59 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 270
Nej – 42
Avstår – 1

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 59 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 270
Nej – 42
Avstår – 1

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 4 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o reservationen nr 5 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Regnéll begärde votering upptogs för bestämmande av kontraproposi-

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Lag om vissa
mineralfyndigheter,
m. m.*

tionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Regnéll begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 59 punkten 4 antar reservationen nr 4 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 113
Nej - 42
Avstår - 156

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 59 punkten 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 155
Avstår - 1

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Herr andre vice talmannen meddelade att på morgondagens föredragningslista skulle skatteutskottets betänkande nr 60 samt inrikesutskottets betänkanden nr 31-33 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. besiktningsav-
giften vid renslakt*

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöill ordet för att besvara herr Sellgrens (fp) i kammarens protokoll för den 4 december intagna fråga, nr 391, och anförde:

Herr talman! Herr Sellgren har bett mig redogöra för skälen till att besiktningsavgiften vid renslakt höjts från 3 kronor 50 öre till 5 kronor 50 öre.

Enligt principer som godkänts av 1962 års riksdag skall statsverkets kostnader för köttbesiktningsverksamheten gottgöras av slakteriföretagen i form av särskilda besiktningsavgifter. När det gäller besiktning vid renslakt utgörs dessa kostnader av veterinärarvoden och reseersättningar enligt veterinärtaxan. Nämda taxa höjdes generellt med ca 27 procent fr. o. m. den 1 juli 1974. Därutöver medgav Kungl. Maj:t att arvode till renbesiktningsveterinär får utgå med 50 procents förhöjning, om veterinären anlitas på obekvämt arbetstid. Denna kostnadsökning samt en mindre eftersläpning i den tidigare taxesättningen medförde en höjning av besiktningsavgiften med 2 kronor för att uppnå full kostnadstäckning.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min enkla fråga.

Jag blev mycket förvånad när jag första gången hörde talas om denna höjning av besiktningsavgiften vid renslakt. Av svaret förstår jag nu att bedriver man en näring ute i glesbygden så drabbas man också hårt av sådana här kostnader för verksamheten och det är otillfredsställande.

När jag ställde den här frågan till jordbruksministern satte jag den själv i samband med det beslut riksdagen fattade för ett år sedan angående distriktsveterinärorganisationen. Det beslutet innebar att veterinärservicen i Norrlands inland inte drabbades av den nedbantning som föreslogs i propositionen 1973:178. Riksdagen beslutade också att frågan om rennäringens behov av veterinärservice skulle ägnas särskild översyn. Har någon sådan översyn igångsatts?

Efter beslutet sänkte lantbruksstyrelsen grundlönen för veterinärerna i Norrlands inland med ca 4 000 kronor per år och menade att näringen – här bl. a. rennäringen – skall svara för kostnaderna för den veterinära servicen.

När nu besiktningsavgiften vid renslakt höjdes med 60 procent frågade jag mig om avgiftshöjningen har ett direkt samband med lönesänkningen för veterinärerna. Av det svar jag nu fått framgår att prishöjningen grundar sig på ett riksdagsbeslut år 1962. Jag sätter ändå dessa frågor i samband med varandra, och jag anser att det i så fall är en orättvisa mot näringar i glesbygden, och det tjänar inte de regionalpolitiska strävandena. Här rör det sig dessutom om en näring som på allt sätt behöver stimuleras för sitt fortsatta bestånd. Den ökade pålagan synes mig verka i helt motsatt riktning.

\

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. ersättningen
för skador av
fridlysta djurarter*

Tidigare i år har riksdagen beslutat om prisstöd till jordbruket i norra Sverige. Även rennäringen fick del av detta. Men den nu genomförda höjningen av besiktningsavgifterna eliminerar fyra femtedelar av denna ökning – den var 2:50 kronor per slaktad ren.

Jag frågar alltså: Finns det ändå inte ett samband mellan löneförändringarna för veterinärerna och höjningen av besiktningsavgifterna? Och är detta i så fall förenligt med de regionalpolitiska strävandena?

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Taxan är fastställd i enlighet med riksdagens beslut om att det skall vara full kostnadstäckning för den här typen av besiktningsavgifter. Det har riksdagen uttalat sig för, och vi har bara att fullfölja de beslut som riksdagen fattar.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Det är ett statement, ett fastläggande, herr statsrådet nu gör. Då får jag bara kommentera det med att man i fortsättningen får vara litet mer vaksam när det gäller stödet till rennäringen så att det stöd man ger till näringar av den här arten i norra Sverige också svarar mot de högre kostnader som uppstår när det är fråga om glesbygdsverksamhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Ang. ersättningen för skador av fridlysta djurarter

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Larssons i Öskevik (c) i kammarrens protokoll för den 5 december intagna fråga, nr 394, och anförde:

Herr talman! Herr Larsson i Öskevik har frågat mig enligt vilka principer ersättning utgår för skador av fridlysta djurarter.

Ersättning för skador av större rovdjur på tamdjur och av kronhjort på gröda m. m. utbetalas från ett av riksdagen anvisat anslag enligt givna riktlinjer. För skada av älg på gröda m. m. beviljas ersättning ur älgskadefond enligt kungörelsen om älgavgift. Har den skadelidande underlåtit att vidta rimliga åtgärder för att förebygga skadan får ersättning inte beviljas.

När det gäller skadegörelse av andra fridlysta djur har regeringen tidigare uttalat, att ersättning kan ges efter prövning från fall till fall.

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. Låt mig till att börja med, för undvikande av alla missförstånd, klart deklarera att jag inte kritiserar fridlysning av djurarter som sådan. Fridlysning kan vara nödvändig för att rädda en utdöende djurart. Å andra sidan kan

en djurart på grund av fridlysning tillväxa så snabbt att skador åsamkas enskilda personer och näringsidkare.

Låt mig ta ett konkret exempel. Bäverstammen har genom fridlysning ökat i antal så att den från sina naturliga boplatser i skogsbygden sprider sig till ett invallningsområde på slättbygden och där bygger bon i vallarna. Genom detta försvagas vallarna så att tusentals hektar åkerjord kan översvämmas. Vallarna måste med täta tidsintervaller iståndsättas. Det innebär stora kostnader för markägarna. Är i ett sådant fall staten, som beslutat om fridlysning av djurarten i fråga, i princip ansvarig för de merkostnader som genom denna fridlysning drabbar markägarna? Det var egentligen den principen som jag med min fråga ville ha klarlagd.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Man får, som jag sagt i mitt svar, bedöma dessa frågor från fall till fall. Om staten är ansvarig för att en fridlysning sker, skall givetvis inte den enskilde markägaren behöva bära alla kostnader för eventuella konsekvenser av denna fridlysning i form av skador på mark eller annan egendom.

Jag kan inte i detta sammanhang ta upp ett enskilt fall till diskussion, men principen är den att man försöker komma fram till skälig avvägning av skadans art och de konsekvenser den har för den enskilde. Sedan betalar staten ut ett ersättningsbelopp.

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för detta ytterligare svar.

Jag vill bara göra följande reflexion: Om kostnadsansvaret i princip åvilar staten, bör det då inte finnas en särskild fond eller anslag för det ändamålet, som staten kan betala medel ur till berörda näringsidkare? Bör det inte finnas regler för värdering och utbetalning av statsbidrag för ändamålet?

Här kommer också in frågan om bidrag för förebyggande åtgärder. Fasta principer för en skadereglering innebär givetvis trygghet för berörda näringsidkare.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Det väsentliga för den som lider skadan måste trots allt vara att han kan få pengar – oberoende av om de kommer från någon speciell fond eller inte. När det gäller den typ av skada som herr Larsson i Öskevik åsyftar är det alltså inte fråga om ett djur för vilket gäller reglerande bestämmelser. Jag har tidigare i svaret redovisat en rad djur, för vilka vi har särskilda bestämmelser.

Men i det här fallet är det fråga om ett djur där förutsättningarna kan vara mycket skiftande mellan olika platser när det gäller den skada djuret åstadkommer och andra omständigheter; det har inte funnits möjligheter att ha några fasta regler eller bestämmelser, och därför har man

Torsdagen den
12 december 1974

Ang. försöksverksamheten med samordning av den regionala polisverksamheten m. m.

valt formen att i stället bedöma skadorna från fall till fall. Pengarna har hittills tagits ur jaktvårdsfonden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Ang. försöksverksamheten med samordning av den regionala polisverksamheten m. m.

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Sundkvists (c) i kammarrens protokoll för den 17 maj intagna fråga, nr 216, och anförde:

Herr talman! Herr Sundkvist har fråga mig om jag avser att utan riksdagens hörande tillåta att det inom rikspolisstyrelsen utarbetade förslaget till försöksverksamhet med samordning av den regionala polisverksamheten m. m. förverkligas.

Jag avser inte att vidta några åtgärder för att nu genomföra den föreslagna försöksverksamheten. Frågor rörande den regionala polisverksamheten får behandlas inom ramen för den översyn och utvärdering av polisverksamheten som jag har aviserat.

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Geijer för svaret på min enkla fråga. Min fråga har ju blivit en aning gammal. Det är över ett halvår sedan jag ställde den. Jag kan glädja mig åt att statsrådet nu i varje fall givit ett delbesked, som jag kan känna mig belåten med.

Det finns naturligtvis inte heller något annat svar att lämna än det som nu givits. Min fråga var föranledd av ett förslag som hade utarbetats, genom rikspolisstyrelsen. Vi fick i maj månad tillgång till ett protokoll av den 29 april, av vilket det framgick att man den 1 juli ville starta en försöksverksamhet med en samordnad regional polisverksamhet. Jag är väl medveten om att den verksamheten inte startade den 1 juli och jag drar därav den slutsatsen att statsrådet inte heller har medgivit att den fick startas.

Orsaken till att jag ställde min fråga var bara att jag ville ha reda på om riksdagen skall få tillfälle att pröva frågan om en sådan försöksverksamhet. Bakgrunden är den att den regionala polisverksamheten har varit föremål för utredning under senare år. Den har både remissbehandlats och riksdagsbehandlats, men man kunde sannerligen varken av remissbehandlingen eller av riksdagsbehandlingen dra några entydiga slutsatser om huruvida det fanns anledning att starta en försöksverksamhet av nämnt slag. Jag var därför angelägen om att kontrollera att inga åtgärder skulle vidtas med mindre än att riksdagen först skulle höras.

Jag får vidare erkänna att jag tydligen sovit litet grand i bevakningen av dessa frågor, eftersom jag inte har uppmärksammat den åtgärd som redovisas i den senare delen av svaret på min enkla fråga. Jag vet därför

egentligen inte vad statsrådet avser med sitt besked att dessa frågor skall få behandlas inom ramen för den översyn och utvärdering av polisverksamheten som han aviserat. Jag beklagar att jag inte uppmärksammat att statsrådet aviserat en sådan utvärdering av polisverksamheten. Vad skall utvärderingen avse?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag har ganska nyligen aviserat att jag avser att tillsätta en utredning för att mot bakgrund av erfarenheterna av förstatligandet av polisväsendet göra en genomlysning och översyn av polisverksamheten samt även undersöka om det finns något behov av reformer inom denna. Jag beklagar att herr Sundkvist inte har observerat detta, som faktiskt har väckt en viss uppmärksamhet åtminstone i tidningar och i andra massmedia.

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Efter att ha erkänt att detta gått mig förbi vill jag ändå framhärda i min nyfikenhet genom att ställa frågan: Kommer riksdagen att få ta del av resultatet av denna utvärdering innan försöksverksamheten startar? Det är ju i grunden samma fråga som den jag först ställde.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag har aviserat en utredning, och när dess förslag föreligger kommer jag att, om det finns grund för detta, lägga fram förslag till förändringar, som då givetvis kommer att underställas riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Ang. proportionella val av nämndemän i tingsrätt

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Nyquists (fp) i kammarens protokoll för den 5 december intagna fråga, nr 393, och anförde:

Herr talman! Herr Nyquist har frågat när mitt slutliga ställningstagande till frågan om proportionella val av nämndemän i tingsrätt kan väntas.

Frågan om formerna för val av nämndeman i domstol kommer att behandlas i en promemoria som för närvarande utarbetas inom justitiedepartementet. Avsikten är att promemorian skall sändas ut på remiss under den närmaste tiden och därefter ligga till grund för ett ställningstagande i frågan.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga. Vi diskuterade ju det här ämnet i början av februari, och vid den frågestunden antydde statsrådet att det skulle komma ett förslag. Han

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Ang. proportionella
val av nämndemän i
tingsrätt*

Torsdagen den
12 december 1974

*Om rösträtt för
invandrare vid
riksdagsval*

sade icke i vilken riktning det skulle gå, men jag utgick dock ifrån att det skulle kunna vara i den riktning som jag själv tyckte var den riktigaste, nämligen att man skulle kunna få proportionella val.

Nu säger statsrådet i sitt svar att promemorian, som för närvarande utarbetas i justitiedepartementet, inom den närmaste tiden kommer att gå ut på remiss. Är det förmåtet att vid denna tidpunkt fråga i vilken riktning promemorian går, dvs. efter vilka direktiv som promemoriaförfattaren har arbetat?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Eftersom promemorian ännu inte är definitivt klar – även om jag är övertygad om att den kommer att sändas ut inom någon månad – anser jag mig inte på nuvarande stadium kunna lämna någon redogörelse för innehållet. Jag får alltså be herr Nyquist att vänta ännu någon månad på att få reda på detta.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag får självfallet acceptera statsrådets besked och vill bara uttrycka förhoppningen att vi så fort som möjligt skall kunna få ett förslag i den antydda riktningen, dvs. proportionella val.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om rösträtt för invandrare vid riksdagsval

Herr kommunministern GUSTAFSSON erhöll ordet för att besvara herr Werners i Tyresö (vpk) i kammarans protokoll för den 29 november intagna fråga, nr 388, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö har frågat arbetsmarknadsministern om han är beredd att ge utredningen om kommunal rösträtt och valbarhet för invandrare tilläggsdirektiv att utreda frågan om invandrarnas rösträtt till att gälla även riksdagsval.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Medborgarskap är i så gott som alla länder en grundläggande förutsättning för rösträtt vid val till såväl statliga som kommunala beslutande församlingar. Som anføres i direktiven till rösträttsutredningen talar dock starka skäl för att även de invandrare som inte har förvärvat svenskt medborgarskap medges rösträtt vid kommunala val. En sådan reform skulle ge invandrarna möjlighet att påverka de lokala förhållandena i frågor som rör t. ex. undervisning, social omvårdnad, kulturell verksamhet, fritidsverksamhet och boendemiljöns utformning. Jag vill erinra om att utredningen enligt direktiven bör arbeta så snabbt att frågan kan underställas riksdagen redan nästa år.

Jag ämnar inte gå närmare in på den principiella skillnad som kan föreligga mellan de frågor som riksdagen har att ta ställning till och

de frågor som avgörs av kommunfullmäktige och landsting. Det bör dock framhållas att i riksdagen behandlas bl. a. frågor som rör vårt förhållande till främmande stater. Där avgörs också de frågor som är av grundläggande betydelse för utformningen av det framtida svenska samhället.

I åtskilliga länder finns motsvarigheter till de regler som under vissa förutsättningar ger utlandssvenskarna rösträtt vid riksdagsvalen. Om invandrare från dessa länder får rösträtt vid riksdagsvalen, får de inflytande i frågor av det slag som jag nyss har nämnt. Från principiell synpunkt kan invändningar resas mot en sådan ordning.

Frågan om rösträtt för invandrare vid riksdagsval inrymmer flera svårigheter av principiell natur. Redan med hänsyn till arten och omfattningen av rösträttsutredningens uppdrag och angelägenheten av att den tidsplan som gäller för utredningsarbetet hålls är jag inte beredd att föreslå att utredningen ges tilläggsdirektiv av den innebörd som herr Werner anger.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Gustafsson för svaret. Bakgrunden till frågan är ju den mycket omfattande invandringen till vårt land och i samband med detta den ökade diskussionen om invandrarnas rättigheter.

Invandringen har medfört att vissa kommuner har ända upp till en femtedel invandrare bland befolkningen. Frågan om rösträtt för dessa grupper – och då främst den kommunala rösträtten – har växt fram till en stor fråga. Det är självklart att menar man allvar med talet om att underlätta en önskvärd integrationsprocess, är en av huvudfrågorna hur invandrarna skall ges möjlighet att delta i utformningen av de samhällseliga åtgärder som bestämmer deras egna livsvillkor.

Efter många års diskussion har frågan kommit så långt att regeringen för ett halvår sedan tillsatte en utredning rörande kommunal rösträtt och valbarhet för invandrare. Den utredningen har arbetat så snabbt att den beräknas vara klar med sitt arbete kring årsskiftet, och i bästa fall kan invandrarna få kommunal rösträtt vid 1975 års val.

Men kvar står då frågan varför de inte skall ha rösträtt även vid riksdagsval. Samma principiella resonemang som har förts beträffande den kommunala rösträtten kan föras också när det gäller riksdagsval – detta inte minst med hänsyn till den starka koppling som finns mellan stat och kommun. I riksdagen fattas ju en mängd beslut som är av direkt betydelse för kommunerna och deras invånare.

Denna argumentation användes ju också av grundlagberedningen på sin tid i dess betänkande Ny regeringsform–Ny riksdagsordning, när den argumenterade *mot* att föreslå kommunal rösträtt för invandrare. Som skäl för denna ståndpunkt anförde beredningen bl. a. att det inte finns någon klar gräns mellan statliga och kommunala angelägenheter och att de principiella skäl som talar mot att tillerkänna icke svenska medborgare rösträtt i riksdagsvalen därför gör sig gällande också i de kommunala valen.

Nr 143

Torsdagen den
12 december 1974

*Om rösträtt för
invandrare vid
riksdagsval*

Torsdagen den
12 december 1974

*Om rösträtt för
invandrare vid
riksdagsval*

Nu när man uppenbarligen är beredd att tillerkänna invandrarna kommunal rösträtt, bör logiken också bjuda att man i vart fall utreder frågan om att tillerkänna dem rösträtt även vid riksdagsval. I det avseendet beklagar jag att statsrådet känner sig förhindrad att ge tilläggsdirektiv.

Herr kommunministern GUSTAFSSON:

Herr talman! Redan mot tanken på kommunal rösträtt för invandrare har invänts att rösträtt och därmed möjlighet att påverka beslut som kan få betydelse för lång tid framöver inte bör tillkomma den som inte känner sådan samhörighet med landet att han vill förvärva medborgarskap. Det har också sagts att ett brytande av sambandet mellan rösträtt och medborgarskap skulle leda till att innehållet i medborgarskapet tunnas ut i alltför hög grad.

När det gäller rösträtt vid val till riksdagen måste synpunkter av detta slag anses väsentliga. Det gäller även om man i och för sig har förståelse för att en invandrare kan vilja behålla den anknytning till hemlandet som medborgarskapet där ger honom.

Jag anser inte att logiken i enlighet med herr Werners i Tyresö påstående bjuder att rösträtt vid kommunala val nödvändigtvis måste följas av rösträtt vid allmänna val till riksdagen. Jag har å andra sidan inte heller givit uttryck för att inte också invandrare kan ha rösträtt vid allmänna val.

Jag har pekat på att frågan är av så komplicerad natur och inrymmer så många principiella frågeställningar att den rimligtvis inte kan få ett uttömmande svar, när man svarar på en enkel fråga. Jag har framhållit att frågan bör allvarligt övervägas, innan man tar definitiv ställning till den. Det gäller nu först och främst att föra rösträtten vid kommunala val i hamn. Redan den är med hänsyn till de komplikationer som föreligger en tillräckligt omfattande arbetsuppgift för rösträttsutredningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 0.09.

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert